

The Politics of Fear: Russophobia and The Construction of Russia as the Other in Western Media Discourse

การเมืองเรื่องความหวาดกลัว: รัสเซียเฟเบีย (โรคเกลียดกลัวรัสเซีย) กับการสร้างให้รัสเซียเป็นอื่นในวาทกรรมสื่อตะวันตก

Parit Aroonoast

ปรีต อรุณโอบุญ

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Thailand

Corresponding author

e-mail: parit.a@arts.tu.ac.th

Received 01-08-2025

Revised 22-11-2025

Accepted 24-11-2025

Doi: 10.69598/artssu.2025.5596.

How to Cite:

Aroonoast, P. (2025). The Politics of Fear: Russophobia and The Construction of Russia as the Other in Western Media Discourse. *Journal of Arts and Thai Studies*, 47(3), E5596 (1-25).

Keywords: Russophobia, media discourse, the West, critical discourse analysis, Russian image, Russian language

คำสำคัญ: รัสเซียเฟเบีย, วาทกรรมสื่อ, โลกตะวันตก, การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์, ภาพลักษณ์รัสเซีย, ภาษารัสเซีย

Abstract

Background and Objectives: Russophobia is not merely a general negative sentiment. It has also been identified as a discursive tool employed by certain factions in contemporary western media, playing a crucial role in shaping the image of Russia amid the ongoing political conflict between Russia and the West. This research has three main objectives: to study 1) discourse practices in the production, distribution, and consumption of texts on Russophobia in western media; 2) anti-Russian discourse through linguistic strategies used; and 3) socio-cultural practice influencing the construction of Russophobia discourse in western media.

Methods: This research is classified as qualitative research, using Norman Fairclough's critical discourse analysis (CDA) as the analytical framework. This concept comprises three main dimensions: text, discourse practice, and socio-cultural practice. In addition, texts were examined using diverse linguistic strategies. The data were gathered from Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) Russian language broadcasts from 2020 to 2024, representing a major western media outlet that holds significant influence over the Russian-speaking audience.

Results: RFE/RL is a media organization that publishes news and analysis in 27 languages, covering 23 countries across Eastern Europe, Central Asia, the Caucasus, and the Middle East. Its Russian-language content is broadcast under the name 'Radio Svoboda (Radio Liberty)'. The organization distributes content through the website <https://www.svoboda.org>, which serves as an alternative media platform to local government-controlled outlets. Its primary target audience includes Russian citizens in Russia and Russian-speaking listeners abroad. Five main Russophobia discourses were identified in RFE/RL content: 1) as Russian government propaganda; 2) as a Russian state device for political gain and suppressing dissent; 3) as a motive by western attempts to weaken or destroy Russia; 4) as a western-created phenomenon; and 5) as a discourse that is viewed as non-existent from the perspective of foreign observers. Diverse strategies were used to create these discourses, such as inventing specific vocabulary, speech acts, presuppositions, figurative language, metaphors, claims, and denials. Socio-cultural practices influencing Russophobia discourse construction include 1) the historical roots of Russophobia in relation to the West; 2) the Russian government and its policies against Russophobia; and 3) the western stance on the phenomenon of Russophobia in international politics.

Application of this study: The findings are significant both academically and for public policy, particularly in analyzing the role of the media in the construction of political discourse. This helps international political analysts understand the mechanisms and significance of media in shaping the image and conceptual framing of a given country. It is also beneficial for crisis communication management and can serve as a model for analyzing the discourse of other forms of 'phobia,' such as Islamophobia and Sinophobia.

Conclusions: Russophobia reflects the negative images and perceptions directed toward Russia, embedding discourses produced and circulated by western media for political purposes, such as RFE/RL. These media outlets play a crucial role in shaping Russia's image for global audiences as well as specific target groups. Through the analytical lens of CDA, the mechanisms of constructing in-groups and out-groups become evident, reinforcing the targeted country's image with clarity. This approach also reveals the complex interplay between language, media, and power within geopolitical contexts.

บทคัดย่อ

ที่มาและวัตถุประสงค์: รัสเซียโพเบียหรือโรคเกลียดกลัวรัสเซียไม่ได้เป็นเพียงความรู้สึกเชิงลบทั่ว ๆ ไป แต่ถูกหยาบคมมาเป็นเครื่องมือเชิงวาทกรรมโดยกลุ่มบางกลุ่มจากสื่อของโลกดตะวันตกสมัยใหม่ โดยมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดภาพลักษณ์ของรัสเซียท่ามกลางบริบทของความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างรัสเซียและชาติตะวันตก งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ คือ เพื่อศึกษา 1) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในกระบวนการผลิต การกระจาย และการบริโภคตัวบทที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียโพเบียซึ่งปรากฏในพื้นที่ของสื่อจากโลกดตะวันตก 2) วาทกรรมรัสเซียโพเบียผ่านกลวิธีทางภาษาที่พบในสื่อจากโลกดตะวันตก และ 3) วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวาทกรรมรัสเซียโพเบียในสื่อจากโลกดตะวันตก

วิธีการศึกษา: งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough) เป็นกรอบการศึกษา ประกอบไปด้วยสามมิติ คือ ตัวบท วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ในตัวบทมีการศึกษาผ่านการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย ข้อมูลของแหล่งข่าวในการวิเคราะห์มาจาก Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) ที่เผยแพร่เนื้อหาเป็นภาษารัสเซียในช่วง ค.ศ. 2020-2024 ถือเป็นตัวแทนของสื่อที่สำคัญของตะวันตกที่มีอิทธิพลต่อผู้พูดภาษารัสเซีย

ผลการศึกษา: สื่อ RFE/RL เป็นองค์กรสื่อที่เผยแพร่ข่าวสารและบทวิเคราะห์ 27 ภาษา ครอบคลุมพื้นที่ 23 ประเทศในยุโรปตะวันออก เอเชียกลาง คอเคซัส รวมถึงตะวันออกกลาง สื่อได้รับการเผยแพร่ในภาษารัสเซียภายใต้ชื่อ Radio Svoboda (Radio Liberty) มีกระบวนการกระจายตัวผ่านเว็บไซต์ <https://www.svoboda.org> เพื่อเป็นแพลตฟอร์มสื่อทางเลือกแทนสื่อที่ถูกควบคุมโดยรัฐบาลท้องถิ่น มีกลุ่มเป้าหมายหลักที่สำคัญ คือชาวรัสเซียในรัสเซียและผู้อพยพภาษารัสเซียที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ ตัวบทจากสื่อ RFE/RL พบวาทกรรมหลักที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) วาทกรรมรัสเซียโพเบียในฐานะโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลรัสเซีย 2) วาทกรรมรัสเซียโพเบียในฐานะการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลรัสเซียเพื่อใช้ในการปราบปรามผู้เห็นต่าง 3) วาทกรรมรัสเซียโพเบียในฐานะวาทกรรมที่สร้างความชอบธรรมให้ตะวันตกทำลายรัสเซีย 4) วาทกรรมรัสเซียโพเบียในฐานะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและถูกสร้างขึ้นจากโลกดตะวันตก 5) วาทกรรมรัสเซียโพเบียในฐานะสิ่งที่ไม่มีอยู่จริงในมุมมองของต่างชาติ โดยมีการใช้กลวิธีที่หลากหลายในการสร้างวาทกรรม เช่น การใช้กลวิธีทางคำศัพท์ การใช้ฉันทนา การใช้ข้อมูล การใช้อุปมา การใช้อุปมา การกล่าวอ้าง การปฏิเสธ เป็นต้น วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับรัสเซียโพเบีย ได้แก่ 1) รากฐานของรัสเซียโพเบียที่มีความเกี่ยวข้องกับตะวันตกในบริบททางประวัติศาสตร์ 2) รัฐบาลรัสเซียและนโยบายในการต่อต้านรัสเซียโพเบีย และ 3) จุดยืนของตะวันตกเกี่ยวกับปรากฏการณ์รัสเซียโพเบียในการเมืองระหว่างประเทศ

การประยุกต์ใช้: ผลการศึกษามีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและนโยบายสาธารณะในการวิเคราะห์บทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อการประกอบสร้างวาทกรรมทางการเมือง ช่วยให้นักวิเคราะห์ด้านการเมืองระหว่างประเทศเข้าใจกลไกและความสำคัญของสื่อในการกำหนดภาพลักษณ์และกรอบความคิดเกี่ยวกับประเทศใดประเทศหนึ่ง เป็นประโยชน์ต่อการจัดการสื่อสารในภาวะวิกฤต รวมทั้งยังสามารถเป็นต้นแบบในการวิเคราะห์วาทกรรมของปรากฏการณ์ “โพเบีย” รูปแบบอื่น ๆ อาทิ อิสลามโพเบีย ซิโนโพเบีย (โรคเกลียดกลัวคนจีน)

บทสรุป: รัสเซียโพเบียสะท้อนภาพลักษณ์และมุมมองเชิงลบที่มีต่อรัสเซีย มีการแผ่กระจายวาทกรรมที่ผลิตและเผยแพร่เพื่อเป้าประสงค์ทางการเมืองโดยสื่อตะวันตก อาทิ RFE/RL สื่อเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ของรัสเซียให้กับผู้รับสารทั่วโลกและกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และด้วยกรอบการวิเคราะห์ของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ทำให้สามารถเข้าใจถึงกลไกในการแบ่งกลุ่มพวกเขาและพวกเรา ตอกย้ำภาพลักษณ์ของประเทศเป้าหมายได้อย่างชัดเจน เปิดเผยให้เห็นถึงโลกของความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนระหว่างภาษา สื่อ และอำนาจในบริบททางภูมิรัฐศาสตร์

บทนำ (Introduction)

คำว่า “รัสเซียโพเบีย” หรือโรคเกลียดกลัวรัสเซีย สอดคล้องกับคำว่า “pycoфoбия” ในภาษารัสเซียและ “Russophobia / Anti-Russian sentiment” ในภาษาอังกฤษ ได้รับการนิยามความหมายในช่วงแรก ๆ โดยฟีโอดอร์ ทยูชเชฟ (F.I. Tyutchev) นักกวีและและนักคิดที่มีชื่อเสียงของชาวรัสเซียว่าเป็น “ความเกลียดชังอันลุ่มลึก ฟุ้งฟ่าน ไร้เหตุผล และบ้าคลั่งที่มีต่อรัสเซีย” (Shirinyantse & Myrikova, 2015 : 15) ความหมายข้างต้นได้รับการขยายความเพิ่มเติมโดยซาวิเลียฟ (A. N. Saveliev) นักวิชาการรัสเซียว่าเป็น “ความไม่พอใจ ความเกลียดชัง ความเป็นปรปักษ์ หรือความรู้สึกเชิงลบในลักษณะอื่น ๆ ต่อประเทศผู้คน ภาษา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของชาวรัสเซีย” (Saveliev, 2008 : 2) นิยามดังกล่าวสอดคล้องกับเซอร์เกีย คารา-มูร์ซา (S. Kara-Murza) ที่มองว่ารัสเซียโพเบียเป็น “ความรู้สึกที่ไม่ดีและทัศนคติเชิงลบในหลากหลายลักษณะต่อชาวรัสเซีย ตั้งแต่ความกลัวไปจนถึงความเกลียดชัง” (Kara-Murza, 2015 : 6) พฤติกรรมการแสดงออกของรัสเซียโพเบียมีหลายประการ อาทิ

การทำลายทรัพย์สิน การทำร้ายร่างกายชาวรัสเซีย การถูกเลือกปฏิบัติ การถูกปฏิเสธหรือถูกคว่ำบาตรทางวัฒนธรรม (Kuzmin, 2024) รวมถึงอาจแสดงออกผ่านถ้อยคำได้ อย่างไรก็ตามเนื้อหาสาระของรัสเซียเฟเบียเป็นประเด็นที่ต้องมีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเพื่อไม่ให้เกิดความสับสนกับการวิพากษ์วิจารณ์รัสเซียที่กระทำผ่านถ้อยคำเช่นกัน นักวิชาการรัสเซียให้ข้อสังเกตว่ารัสเซียเฟเบียแตกต่างจากการวิพากษ์วิจารณ์รัสเซียโดยทั่วไปหากมีความเกี่ยวข้องกับเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งต่อไปนี้ 1. การเชื่อว่าชาวรัสเซียมีข้อบกพร่องมาตั้งแต่กำเนิด 2. การมีความรู้สึกเกลียดชังหรือความกลัวต่อชาวรัสเซีย 3. การมีเจตนาทำร้ายหรือไม่ประสงค์ดีต่อรัสเซีย หรือ 4. การปฏิเสธสิ่งที่เป็นแนวคิดพื้นฐานของความเป็นรัสเซียในบริบททางวัฒนธรรมและการเมือง (Sergeyev, 2013 : 66-67)

รัสเซียเฟเบียได้กลายเป็นหนึ่งในวาทะที่สำคัญที่สะท้อนปรากฏการณ์ทางการเมือง ทั้งจากแวดวงวิชาการ ภาครัฐ และสื่อของโลกตะวันตกและของรัสเซีย ตามมุมมองของนักวิชาการชาวยูเครน รัสเซียเฟเบียในโลกตะวันตกและในรัสเซียที่มีการต่อต้านตะวันตก (Anti-Western sentiment) เป็นผลลัพธ์ของความขัดแย้งทางอารยธรรมและการผูกขาดค่านิยมสากลทั้งจากฝั่งของรัสเซียและโลกตะวันตกเอง ในขณะที่ตะวันตกยึดค่านิยมเสรี รัสเซียยังคงยึดติดกับนโยบายของความทรงจำทางประวัติศาสตร์ที่เน้นพิทักษ์ค่านิยมทางสังคมแบบดั้งเดิม หรือความเป็นวีรบุรุษแห่งชาติ (Asaturov & Martynov, 2022 : 34) ทิศทางการศึกษาของโลกตะวันตกชี้ให้เห็นถึงปรากฏการณ์รัสเซียเฟเบียภายใต้แนวทางอนุรักษ์นิยมทางวัฒนธรรมของรัฐบาลรัสเซีย ทำให้รัสเซียเฟเบียเป็นคำที่ได้รับความนิยมในสังคมการเมืองของรัสเซีย ผู้คนในสังคมต่างรับรู้ถึงท่าทีของตะวันตกที่ถูกเหยียดหยาม และเป็นปรปักษ์กับรัสเซีย จึงส่งผลให้เกิดการต่อต้านรัสเซียเฟเบียในวงกว้าง กลไกดังกล่าวช่วยทำให้รัสเซียสามารถแบ่งกลุ่มที่เป็นมิตรและศัตรูออกจากกันอย่างชัดเจน อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในประเทศได้ (Robinson, 2019 : 73)

ในแวดวงของสื่อ นักวิชาการตะวันตกยังตั้งข้อสังเกตถึงปรากฏการณ์การใช้คำที่เกี่ยวกับรัสเซียเฟเบีย “pycoфoб” หรือการต่อต้านรัสเซีย “антироссийск” ที่เพิ่มสูงขึ้นเป็นประวัติการณ์ตั้งแต่ ค.ศ. 2014 เมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้านี้ในเว็บไซต์ทางการเมืองของรัฐบาลเครมลิน กระทรวงการต่างประเทศรัสเซีย หรือสื่อเปียร์วีย คานาล (Pervy Kanal) ของรัสเซีย (Comai, 2021 : 5-12) ซึ่งเป็นสื่อขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศที่แม้ในทางกฎหมายไม่ใช่หน่วยงานของรัฐโดยตรง แต่ก็ได้รับการสนับสนุนจากรัฐและถือเป็นเครื่องมือของรัฐในการสร้างความเห็นพ้องระหว่างนโยบายของรัฐและประชาชน ในช่วงเวลาดังกล่าวสอดคล้องกับสถานการณ์การผนวกไครเมียของยูเครนเข้ากับรัสเซีย สะท้อนความตึงเครียดที่เพิ่มมากขึ้นด้านความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียและยูเครน และรัสเซียกับโลกตะวันตก อีกทั้งสื่อจากโลกตะวันตกบางกลุ่มยังมีการตีความรัสเซียเฟเบียในฐานะเครื่องมือทางการเมืองของรัฐบาลรัสเซียในการต่อต้านตะวันตก ดังที่ปรากฏในเนื้อหาของชาวต่อไปนี้ “Теперь русофобия внесена и в доктрину внешней политики России” “ปัจจุบันแนวคิดเรื่องรัสเซียเฟเบียได้รับการระบุไว้ในหลักคำสอนด้านนโยบายต่างประเทศของรัสเซียด้วยเช่นกัน” (Radio Free Europe/Radio Liberty, 19 April 2023) สอดคล้องกับการใช้คำว่า “รัสเซียเฟเบีย” ในมาตราที่ 43 ของนโยบายต่างประเทศสหพันธรัฐรัสเซีย ค.ศ. 2023 (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2023) ตัวอย่างข้างต้นสะท้อนบทบาทของสื่อในการสร้างอุดมการณ์หรือภาพลักษณ์ของรัสเซียเฟเบียในยุคสมัยใหม่ได้

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียเฟเบียที่ปรากฏใน Radio Free Europe/Radio Liberty ในฐานะตัวแทนของสื่อจากโลกตะวันตกที่มีการเผยแพร่เป็นภาษารัสเซียเพื่อกลุ่มเป้าหมายของผู้รับสารที่ใช้ภาษารัสเซีย โดยพิจารณาผ่านแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา ความคิด ตลอดจนอำนาจที่แฝงอยู่ในรูปของวาทกรรม ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดที่ว่าภาษาที่ใช้สื่อสารได้รับการสร้างและเลือกสรรถ้อยคำอย่างเป็นระบบสำหรับวัตถุประสงค์บางประการ (Halliday & Matthiessen, 2004 : 29-30) และปฏิเสธไม่ได้ว่าภาษาเองมีอำนาจหรืออิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของผู้คนในสังคม (Fairclough, 1996) การศึกษาวาทกรรมในประเด็นรัสเซียเฟเบียในสื่อโลกตะวันตกจึงมีส่วนในการพิจารณาถึงความสำคัญของภาษาและปรากฏการณ์ทางสังคม เปิดเผยถึงกลไกทางภาษาที่อาจใช้ในการสร้างและตอกย้ำภาพลักษณ์ด้านลบของรัสเซียอันมีผลต่อการรับรู้ของสาธารณชน อีกทั้งยังเป็นกรณีศึกษาที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจบทบาทของสื่อในการกำหนดกรอบความคิดและสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองที่สามารถพบได้ในหลากหลายสังคมในยุคปัจจุบัน สามารถนำไปสู่การต่อยอดแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและการเมือง ภาษาและอำนาจ เพื่อสะท้อนและเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของผู้กดทับและผู้ที่ถูกกดทับในสังคมได้

วัตถุประสงค์การศึกษา (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในกระบวนการผลิต การกระจาย และการบริโภคตัวบทที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียในพื้นที่สื่อโลกตะวันตก
2. เพื่อศึกษาวาทกรรมรัสเซียผ่านกลวิธีทางภาษาที่พบในสื่อจากโลกตะวันตก
3. เพื่อศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวาทกรรมรัสเซียในสื่อตะวันตก

วิธีการศึกษา (Research Methods)

ในขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบไปด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์รัสเซีย 2) เก็บรวบรวมข้อมูลประโยคที่สะท้อนวาทกรรมของรัสเซียตั้งแต่ ค.ศ. 2020 – 2024 ทางเว็บไซต์ทางการของ Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) ภาคภาษารัสเซีย หรือ <https://www.svoboda.org> ซึ่งมีหน่วยงาน U.S. Agency for Global Media เป็นเจ้าของ โดยมีจำนวนข่าว 107 บทความ และ 226 บทวิพากษ์ มีการเน้นประโยคที่ปรากฏคำว่า “pycoфoбиa” หรือรัสเซียในแง่ลบบทความของข่าว ครอบคลุมบทความในทุกประเภทของแหล่งข่าวไม่ว่าจะเป็นบทความข่าวทั่วไป และบทความวิเคราะห์ที่สะท้อนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ในกรณีที่บทความมีวิดีโอประกอบจะพิจารณาเพียงถ้อยคำข่าวที่เป็นข้อความเท่านั้น 3) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นภาพตัวแทนของมุมมองชาวตะวันตกที่มีต่อรัสเซียเพื่อพิจารณาการผลิตและการกระจายตัวของบท

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยประกอบไปด้วยขั้นตอนต่อไปนี้ 1) วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) โดยมีเป้าหมายในการเข้าใจการผลิตและการกระจายตัวของรัสเซียจาก Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) ในฐานะสื่อของสื่อโลกตะวันตก 2) วิเคราะห์ตัวบท (text) ด้วยการพิจารณากลวิธีทางภาษาในการสื่อความถึงรัสเซียในสื่อของสื่อโลกตะวันตก การใช้ถ้อยคำที่ปรากฏในสื่อดังกล่าวว่ามีลักษณะอย่างไร 3) วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (socio-cultural practice) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยแวดล้อมทางสังคมและการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัสเซีย 4) สรุปผลและอภิปรายผลการศึกษา

กรอบแนวคิดในการศึกษา (Conceptual Framework)

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์

“วาทกรรม” ถือเป็นคำศัพท์ที่สามารถพิจารณาในกรอบของวิชาการได้หลายทัศนะ ในทัศนะที่หนึ่งสอดคล้องกับคำว่า “สัมพันธสาร” หรือ “ระบบข้อความ” ในวงการภาษาศาสตร์ที่หมายถึง ภาษาที่อยู่ในระดับที่สูงกว่าประโยคและอนุพากษ์ (Stubbs, 1983 : 1) ในอีกนิยามหนึ่งวาทกรรมสามารถเป็นภาษาพูด ภาษาเขียน หรือแม้กระทั่งกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ (semiotic activity) ครอบคลุมทั้ง อวัจนภาษาหรือภาษาท่าทาง รูปภาพ (Fairclough, 1995b : 54) อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยฉบับนี้การศึกษาวาทกรรมเน้นที่ทัศนะที่สองที่มีความเชื่อมโยงระหว่างภาษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ กล่าวคือวาทกรรมมีความสัมพันธ์กับการกระทำทางสังคมที่พบได้จากถ้อยคำของบุคคล ทั้งนี้ถ้อยคำข้างต้นสามารถสร้างความหมายหรือชุดความคิดที่สามารถส่งผลกระทบต่อวิถีปฏิบัติและการกระทำทางสังคมได้ (Angkapanichkit, 2018 : 19) วาทกรรมเป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีความซับซ้อนและเฉพาะเจาะจงเนื่องจากในการสื่อสารไม่มีเพียงแค่ผู้ส่งสารและผู้รับสาร แต่ยังมีผู้มีบทบาทต่าง ๆ ในทางสังคมในฐานะสมาชิกของกลุ่มหรือวัฒนธรรมหนึ่งด้วย (van Dijk, 1998 : 193-194 ; Panpothong, 2013 : 10)

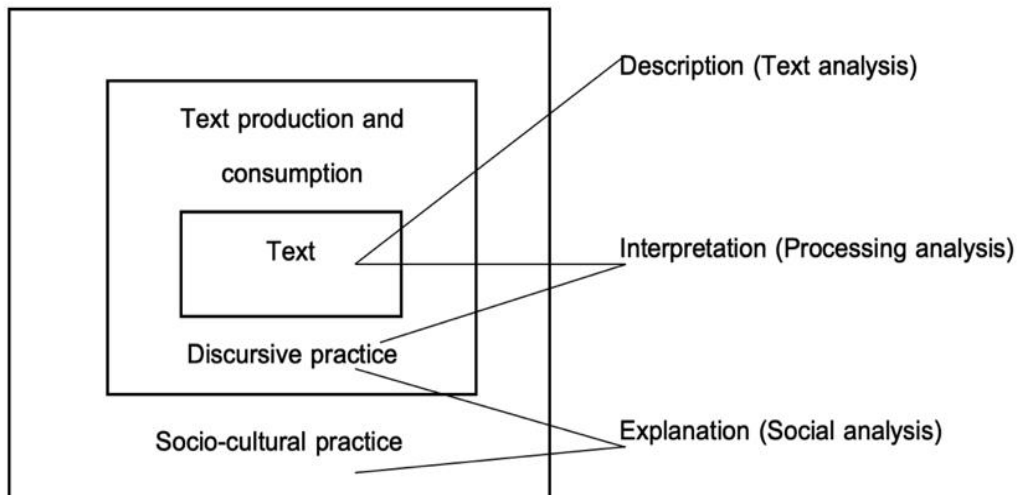

Figure 1 Fairclough's 3D Model of Critical Discourse Analysis

(Source: Fairclough, 1995a : 98)

นอกจากนี้ในแวดวงวิชาการยังมีทิศทางการศึกษาที่เรียกว่า “วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์” (critical discourse analysis) หนึ่งในแนวคิดทฤษฎีที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและโครงสร้างทางสังคม เนื่องจากผู้กระทำทางสังคมใช้ทรัพยากรทางภาษาในการรังสรรค์ ประสาน ผลิตสร้างปฏิบัติการทางสังคมขึ้นมาใหม่ (Sresunt, 2014 : 10) ตามมุมมองของฟาน ไดจ์ (van Dijk) ในวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผู้วิจัยควรอยู่ข้างผู้ที่ถูกรบอบงำหรือผู้มีอำนาจน้อยกว่า เพื่อทำหน้าที่เปิดเผยอำนาจที่มีผลต่อผู้ที่ถูกกดทับ (van Dijk, 2008 : 6-7) โดยสามารถพิจารณาผ่านการใช้อยู่คำหรือความหมายแฝงต่าง ๆ ที่ปรากฏในดัตบทหลักในการวิเคราะห์วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวคิดของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995a : 97-98) สามารถพิจารณาใน Figure 1 โดยประกอบไปด้วยมิติต่าง ๆ ต่อไปนี้ มิติที่หนึ่ง ดัตบท (text) หมายถึง ภาษาพูดหรือภาษาเขียนที่มีความต่อเนื่องและสัมพันธ์กัน อาจกล่าวได้ว่าดัตบทมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ระบบความรู้ หรืออุดมการณ์ต่าง ๆ มิติที่สอง วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) ครอบคลุมกระบวนการผลิต การแพร่กระจาย การบริโภค มีการระบุตัวผู้ผลิตและรูปแบบการเผยแพร่ที่ทำให้สามารถเข้าถึงความคิด ความรู้ หรือแม้กระทั่งอุดมการณ์ที่มีการผลิตซ้ำ ๆ มิติที่สาม วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (socio-cultural practice) กล่าวถึงความสัมพันธ์แวดล้อมทางสังคม ระบบความเชื่อ โครงสร้างหน้าที่ทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการผลิตและการบริโภคของดัตบท จาก Figure 1 พบความสัมพันธ์ของทั้งสามมิติ กล่าวคือ ดัตบท (text) ถือเป็นผลผลิตจากวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) อีกทั้งยังสัมพันธ์กับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (socio-cultural practice) วาทกรรมจากมุมมองของนักวิชาการสามารถวิเคราะห์เป็นสามด้าน คือ ด้านการพรรณนา (description) คือเน้นการพรรณนาดัตบทว่ามีลักษณะอย่างไร (text analysis) ด้านการตีความ (interpretation) คือการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการผลิตดัตบท (processing analysis) ด้านการอธิบาย (explanation) ศึกษาเชิงอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (Fairclough, 1995a : 97-98)

สำหรับบทความวิจัยนี้เน้นการนำหลักการวิเคราะห์วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough) ทั้งสามมิติมาพิจารณาศึกษาวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียโปเบียที่ปรากฏในสื่อ RFE/RL ในฐานะสื่อของตะวันตกเป็นสำคัญ โดยมีการพิจารณาดัตบทในมิติที่หนึ่งผ่านถ้อยคำที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียโปเบียในสื่อ RFE/RL และจัดกลุ่มความหมายวาทกรรมที่ปรากฏและมีการพิจารณากลวิธีทางภาษาในแต่ละกลุ่ม ในมิติที่สองพิจารณาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมเกี่ยวกับกระบวนการผลิต การแพร่กระจาย การบริโภคของสื่อ RFE/RL และในมิติที่สามเน้นศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม กล่าวคือ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการกำหนดวาทกรรมรัสเซียโปเบียในสื่อ RFE/RL

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีทางภาษา

หนึ่งในมิติการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์กล่าวถึงการวิเคราะห์ตัวบท (text) หรือภาษาพูดและภาษาเขียนที่มีความต่อเนื่องสัมพันธ์กัน เพื่อเป้าหมายในการศึกษาวิเคราะห์มิติดังกล่าวผ่านการตรวจสอบการใช้วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียโพเบียจากสื่อของตะวันตก งานวิจัยนี้ได้นำหลักกลวิธีทางภาษา (linguistic strategies) ซึ่งถือเป็นกลวิธีที่สำคัญในการผลิตตัวบทมาใช้ ตามมุมมองของอังคัพนิชกิจ (Angkapanichkit, 2018 : 182-221) ประกอบไปด้วย 5 กลวิธีหลักที่สำคัญ ได้แก่ กลวิธีด้านคำศัพท์ (lexical strategies) โดยพิจารณาการใช้คำศัพท์เพื่อระบุถึงบุคคลหรือสิ่งที่กล่าวถึง การใช้คำนามสรรพนาม หรือคำกริยาในลักษณะต่าง ๆ กลวิธีการขยายความ (modification) สื่อถึงถ้อยคำที่เป็นส่วนขยาย อาจเป็นรูปแบบของคำ วลีต่าง ๆ อาทิ คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ กลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม (discourse-pragmatic strategies) โดยเน้นการวิเคราะห์ภาษาที่เน้นบริบทนอกตัวบท เกี่ยวข้องกับความรู้ ความคิด สถานการณ์ หรือสังคมวัฒนธรรม กลวิธีทางวาทศิลป์ (rhetorical strategies) ซึ่งหมายถึงการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะในการสื่อสาร อาจใช้หลักของการสัมผัสเสียง สัมผัสคำ หรือจังหวะทำนองในข้อความ และกลวิธีทางสัญญาณ (semoitic strategies) ซึ่งมักเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาที่ไม่ใช่ถ้อยคำ

หลายกลวิธีทางภาษาเป็นส่วนหนึ่งของกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม อาทิ การใช้มูลบท (presupposition) กล่าวคือ เป็นการใช้ภาษาที่สามารถทำให้เข้าใจได้โดยนัยว่ามีเหตุการณ์หรือข้อความอื่นปรากฏขึ้นก่อนหน้านั้นแล้ว การใช้วัจนกรรม (speech act) ที่สื่อถึงถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารของผู้คนที่มักจะมีเจตนาบางอย่างอยู่ด้วย ไม่ว่าจะเป็น ขอร้อง เตือนสั่ง หรือชวนเชิญ วัจนกรรมสามารถแบ่งได้เป็น 5 ลักษณะ ได้แก่ วัจนกรรมที่มีเจตนาในการบอกกล่าว (assertives) วัจนกรรมที่ใช้ในการชี้แนะ (directives) อาทิ การขอร้อง การวิงวอน วัจนกรรมสำหรับการผูกมัด (commissive) อาทิ การสัญญา วัจนกรรมที่แสดงความรู้สึก (expressives) อาทิ การขอบคุณ การชม การขอโทษ วัจนกรรมในการแถลงหรือประกาศ (declarations) (Searle, 1979 : 12-20) นอกจากนี้ยังมีการใช้อุปลักษณ์ (metaphor) ซึ่งถือเป็นกลวิธีทางภาษาเพื่อให้ผู้รับสารเกิดจินตภาพบางประการในระหว่างที่สื่อความหมาย พิจารณาได้ทั้งอุปลักษณ์เชิงภาพพจน์ (figurative metaphor) หรือการใช้ภาษาเพื่อเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่มีคุณสมบัติร่วมกัน มักมีคำเชื่อม เปรียบเหมือน และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphor) เป็นการใช้อุปลักษณ์ที่ไม่เน้นหรือจงใจเปรียบเทียบโดยตรง แต่เป็นการใช้ภาษาของคนในสังคมหนึ่งโดยที่ไม่รู้ตัว ลักษณะของการเปรียบเทียบมีการใช้ถ้อยคำที่อยู่ในแวดวงของอีกความคิดหนึ่งมาสื่อ เนื่องจากถ้อยคำเหล่านั้นมีคุณสมบัติหรือความคิดบางอย่างร่วมกัน (Angkapanichkit, 2018 : 209)

กลวิธีทางภาษาจากแนวคิดทฤษฎีข้างต้นสามารถนำมาประยุกต์ในการวิเคราะห์ตัวบทที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมรัสเซียโพเบียในสื่อ RFE/RL ตามกรอบการวิเคราะห์ในมิติที่หนึ่งของการศึกษาวาทกรรม โดยมีการจำแนกกลวิธีทางภาษาลักษณะต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มวาทกรรม ไม่ว่าจะเป็นการใช้คำศัพท์ การใช้มูลบท การใช้วัจนกรรม การใช้คำอุปลักษณ์ และอื่น ๆ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

รัสเซียโพเบียเป็นหนึ่งในปรากฏการณ์ที่สำคัญที่อยู่ในความสนใจของแวดวงวิชาการรัสเซียและตะวันตกอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในบริบทของงานวิจัยชาวรัสเซียมีการศึกษาความหมายของรัสเซียโพเบียที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบทประวัติศาสตร์ โดยในช่วงก่อนศตวรรษที่ 20 กล่าวถึงท่าทีทางการเมืองที่ต่อต้านรัสเซีย โดยเฉพาะชาวโปแลนด์และชาวยิว และยังรวมถึงกลุ่มคนชาวรัสเซียที่วิจารณ์สังคมรัสเซียภายในประเทศ ในขณะที่ยุคสมัยของสหภาพโซเวียต รัสเซียโพเบียเกี่ยวข้องกับท่าทีในการต่อต้านรัสเซียของชนชั้นนำจากโลกตะวันตกและกลุ่มปัญญาชนในโซเวียตเอง การใช้รัสเซียโพเบียที่ปรากฏในสื่อถูกใช้อย่างแพร่หลายมากกว่าคำอื่น อาทิ อเมริกาโนโฟเบีย เยอรมันโนโฟเบีย สะท้อนมุมมองเฉพาะของความเป็นศัตรูของโลกตะวันตกต่อรัสเซีย (Dushenko, 2022b) ในงานศึกษาประเด็นของรัสเซียโพเบียผ่านบริบทของการสื่อสารทางการเมืองที่ปรากฏในสื่อ พบว่า "รัสเซียโพเบีย" ไม่ได้เป็นคำที่แสดงความเกลียดชังเท่านั้น แต่เป็นยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อกระตุ้นภาพเชิงลบ ถูหนึ่งในเครื่องมือของการทำสงครามข้อมูล โดยมีเป้าหมายในการสร้างภาพลักษณ์เชิงลบต่อรัสเซียและวัฒนธรรมรัสเซีย ผ่านการใส่ร้าย การมองว่ารัสเซียเป็นภัยคุกคาม การเผยแพร่ข่าวปลอม (Ryabova, 2022)

ในงานวิจัยที่ศึกษารัสโซโฟเบียจากฐานข้อมูลโลกตะวันตก นำเสนอรัสโซโฟเบียในฐานะเครื่องมือทางภูมิรัฐศาสตร์และอุดมการณ์ที่ถูกใช้โดยตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาในการสร้างภาพเชิงลบของรัสเซียสู่สายตาชาวโลก การสกัดกันรัสเซียในการสร้างพันธมิตร ทั้งนี้เพื่อลดทอนความเป็นมหาอำนาจของรัสเซียและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการควบคุมเศรษฐกิจและการเมืองโลก (Ilyin, 2020) บริบทข้างต้นสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาตัวบ่งชี้ทางภาษาในประเด็นรัสโซโฟเบียในวาทกรรมสื่อของโลกที่ใช้ภาษาอังกฤษพบประโยคที่สะท้อนปรากฏการณ์รัสโซโฟเบียในความหมายเชิงลบ มีการใช้คำที่แสดงออกถึงอารมณ์ คำขยาย คำอุปสรรค ตลอดจนสำนวนเพื่อเน้นความรู้สึกเชิงลบ โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการโจมตีสองกลุ่ม คือ รัสเซียโดยรวม และตัวประธานาธิบดี ตัวบ่งชี้ต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ในการสร้างความเกลียดชังต่อรัสเซียอย่างเปิดเผย และเป็นรากฐานของการแบ่งแยกพวกเขาและพวกเรา (Belobolodova, 2020) และจากการศึกษารัสโซโฟเบียในวาทศิลป์ทางการทูตของสหรัฐอเมริกา ยุคสมัยโอบามา พบทัศนคติเชิงลบต่อรัสเซียในวงสนทนาทางการทูตของสหรัฐอเมริกา ทำให้การสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายในยุคโอบามาและเมตเวเดฟไม่ประสบความสำเร็จ และส่งผลให้สถานการณ์ความสัมพันธ์แย่ง (Robert, 2020)

นอกเหนือจากโลกที่ใช้ภาษาอังกฤษแล้ว รัสโซโฟเบียยังเป็นปรากฏการณ์ที่ถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในเยอรมนี ตั้งแต่ทศวรรษ 1830-1840 และเป็นแนวคิดเชิงอุดมการณ์โดยเชื่อมโยงกับคำสำคัญต่อไปนี้ Russenhaß (ความเกลียดชังรัสเซีย) Russen-Scheu (ความเกลียดกลัวรัสเซีย) Russophagie / Russenfresserei (รัสโซฟาจี / รัสโซเฟรเซไร: รัสเซีย-กินคน) Russenfurcht (ความกลัวรัสเซีย) Russenfeindschaft (ความเป็นปรปักษ์กับรัสเซีย) สะท้อนภาพลักษณ์รัสเซียว่าเป็นภัยร้าย อีกทั้งรัสโซโฟเบียมีการเปลี่ยนแปลงด้านความหมายตามกาลเวลาในเยอรมนีจากความรู้สึกในการต่อต้านระบอบซาร์ช่วงแรกสู่การต่อต้านรัสเซียในฐานะชาติและวัฒนธรรม (Dushenko, 2022a) ในยุคสมัยใหม่การแสดงออกของรัสโซโฟเบียในสื่อเยอรมนี ปรากฏชัดขึ้นจากการวางรากฐานต่อต้านรัสเซียในช่วง ค.ศ. 2000–2010 สื่อนำเสนอรัสเซียในฐานะภัยคุกคามต่อประชาธิปไตย ภัยคุกคามด้านความมั่นคง รวมถึงมุมมองที่ว่ารัสเซียเป็นประเทศที่ไม่มีหลักการ จำเป็นที่จะต้องถูกลดบทบาทลง ทั้งนี้นักวิจัยมองว่าการเข้าร่วมรณรงค์เพื่อการต่อต้านรัสเซียอยู่ภายใต้อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในยุคปัจจุบัน (Karpushkina, 2023)

ในงานวิจัยของตะวันตกกล่าวถึงรัสโซโฟเบียว่าเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นผ่านการโฆษณาชวนเชื่อของรัสเซียโดยเฉพาะสื่อรัสเซียอย่าง RT และ Sputnik รวมถึงสื่อฝ่ายขวาสหรัฐอเมริกาอย่าง Fox News ที่ก็มีทิศทางการรายงานข่าวคล้ายคลึงกับรัสเซีย กล่าวคือ การบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร การสร้างภาพลักษณ์เชิงลบ และการควบคุมความคิดของประชาชน มากกว่าจะใช้เพื่อวัตถุประสงค์ตามแนวทางของสื่อ งานวิจัยนี้นำเสนอแนวคิดรัสโซโฟเบียว่าถูกนำมาใช้เพื่อลดทอนความน่าเชื่อถือของการวิจารณ์รัสเซีย โดยมองว่าการวิจารณ์ลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นจากความกลัวทางการเมือง (Oates et al., 2021) และนอกเหนือจากสื่อของรัสเซีย ภาครัฐโดยเฉพาะประธานาธิบดีของรัสเซียมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้แนวคิดรัสโซโฟเบียถูกยอมรับในวงกว้างในหมู่ชนชั้นนำของรัสเซีย เน้นกรอบความคิดของรัสเซียและตะวันตกที่แตกต่างกัน โดยรัสเซียเน้นแนวคิดอนุรักษนิยมที่อิงกับผู้คน ในขณะที่ตะวันตกเป็นค่านิยมแบบเทียมนและหลุดกรอบจากชีวิตของผู้คน และคำว่า “รัสโซโฟเบีย” ถูกใช้อย่างแพร่หลายจากสื่อเพื่อคัดค้านการต่อต้านรัสเซียจากตะวันตก (Robinson, 2019) งานวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับทิศทางการศึกษาคำค้นหา รัสโซโฟเบียที่ถูกใช้มากขึ้นเป็นประวัติการณ์ในหน่วยงานเครมลิน กระทรวงการต่างประเทศของรัสเซีย ตลอดจนสื่อเปียร์วัยคานาล (Pervy Kanal) ที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐตั้งแต่ช่วง ค.ศ. 2014 เป็นต้นมา โดยเฉพาะกรณีศึกษาของสื่อข้างต้นที่ถูกนำมาศึกษาเนื่องจากเป็นหนึ่งในสื่อที่ได้รับความนิยมมากที่สุดและได้รับการสนับสนุนจากรัฐ จึงเปรียบได้กับกระบอกเสียงของภาครัฐอย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยข้างต้นสะท้อนภาพของรัสโซโฟเบียในฐานะเครื่องมือทางการเมืองของรัสเซียที่มีต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน (Comai, 2021) นอกจากนี้การใช้รัสโซโฟเบียเป็นเครื่องมือยังสามารถส่งผลเสียต่อผู้รับสารได้ โดยจากงานวิจัยผลกระทบการเสพเนื้อหาดังกล่าวเป็นภาษารัสเซียในสื่อ Sputnik Latvia สื่อที่ได้รับการสนับสนุนจากรัสเซีย ในระยะยาวอาจกระตุ้นการแบ่งแยกกลุ่มทางสังคมระหว่างกลุ่มที่พูดรัสเซียและกลุ่มประชากรหลักในลัตเวียได้ แต่ยังไม่ชัดเจนเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีต่อสุขภาพจิตของผู้เสพข่าว (Hoyle et al., 2024)

ในแวดวงวิชาการไทยยังมีข้อจำกัดด้านการศึกษาประเด็นรัสโซโฟเบีย งานวิจัยเน้นการศึกษาอุปสรรคเชิงมนทัศน์ของคำว่า “รัสโซโฟเบีย” โดยพบถ้อยคำมนทัศน์ต่อไปนี้ [รัสโซโฟเบียคือ เครื่องมือทางการเมือง] [รัสโซโฟเบีย คือ มนุษย์] [รัสโซโฟเบียคือ สิ้นค้า] [รัสโซโฟเบียคือ อุดมการณ์] [รัสโซโฟเบีย คือ โรค] [รัสโซโฟเบีย คือ มรดก] สะท้อนมุมมองรัสเซียที่มีต่อต่างชาติโดยเฉพาะโลกตะวันตกที่มองรัสเซียในเชิงลบเป็นสำคัญ (Aroonoast, 2022) งานวิจัยบางส่วนมุ่งเน้นพิจารณาบทบาทของ

สื่อรัสเซียในวงกว้างมากกว่าการกล่าวถึงรัสเซียโดยตรง อาทิ การศึกษาถึงข้อจำกัดในการเข้าถึงเสรีภาพของสื่อและการถูกควบคุมจากหน่วยงานของรัฐมาตั้งแต่ยุคก่อนสหภาพโซเวียตล่มสลายจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน และภาครัฐมีการดำเนินนโยบายต่างประเทศในการเผชิญหน้ากับค่านิยมแบบตะวันตก (Palahan, 2021) หรือการศึกษาสงครามสื่อมวลชนรัสเซีย-ยูเครน ที่หาความเห็นของสื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยม จะถูกนำเสนอผ่านสื่อมวลชนขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนรัสเซียในปัจจุบันมีการกรองข่าวสารที่เข้มข้นขึ้น และมักมีการกำหนดวาระข่าวสารที่สอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาลโดยเฉพาะสื่อที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ อาทิ Russia Today และ Sputnik (Promvek et al., 2022)

จากงานวิจัยต่าง ๆ ข้างต้นทั้งแวดวงวิชาการรัสเซียและต่างประเทศ เน้นการศึกษาพัฒนาการความเป็นมาและกรณีศึกษาของรัสเซียโพเบียทั้งในและนอกประเทศรัสเซีย แม้จะมีการศึกษาวาทกรรมผ่านสื่อของโลกตะวันตกอยู่บ้าง แต่ยังขาดการศึกษามุมมองของสื่อตะวันตกในภาษารัสเซียที่เน้นมุมมองแบบขั้วตรงข้ามทางการเมืองกับสื่อภาษารัสเซียในประเทศรัสเซีย การศึกษาวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียโพเบียในพื้นที่ของสื่อตะวันตกผ่านการใช้ภาษารัสเซียโดยเฉพาะสื่อ RFE/RL จึงเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญในการเติมเต็มมุมมองของตะวันตกที่มีต่อรัสเซียได้

ผลการศึกษา (Research Results)

1. วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในการสร้างตัวบทจาก Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) ในฐานะสื่อของโลกตะวันตก

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) เป็นหนึ่งในองค์กรสื่อที่เผยแพร่ข่าวสารและบทวิเคราะห์ครอบคลุมพื้นที่มากที่สุดในโลก กล่าวคือ มีการเผยแพร่ใน 27 ภาษา ใน 23 ประเทศของยุโรปตะวันออก เอเชียกลาง คอเคซัส รวมถึงตะวันออกกลาง และมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงปราก สาธารณรัฐเช็ก ตั้งแต่ ค.ศ. 1995 สื่อ RFE/RL จัดเป็นองค์กรเอกชนไม่แสวงหาผลกำไรที่ได้รับทุนสนับสนุนจากรัฐสภาสหรัฐอเมริกาผ่านสำนักงานสื่อโลกแห่งสหรัฐอเมริกา (USAGM) ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระของรัฐบาลกลางที่กำกับดูแลสื่อของพลเมืองอเมริกาทั้งหมด (Radio Free Europe/Radio Liberty, 2024) พันธกิจที่สำคัญของสื่อ RFE/RL คือการส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตยด้วยการนำเสนอข่าวที่ปราศจากอคติอคติ มีการอภิปรายอย่างเปิดเผยต่อสาธารณชนในประเทศที่องค์กรมองว่าเสรีภาพของสื่อถูกคุกคามหรือมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่บิดเบือน ในอดีตสื่อ RFE/RL เคยเป็นผู้เผยแพร่ภาพกระจายเสียงทางวิทยุในช่วงสงครามเย็น เพื่อต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์ จนกระทั่งถึงปัจจุบันเน้นผู้ชมในการเข้าถึงทุกพื้นที่ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล สถิติของ ค.ศ. 2024 มีผู้เข้าชมในทุกสัปดาห์ 47.4 ล้านคน และสถิติการเข้าชมเว็บไซต์ตลอดทั้งปี 2024 อยู่ที่ 759 ล้านคน อีกทั้งยังมีเจ้าหน้าที่องค์กรสื่อปฏิบัติงานทั่วโลกกว่า 1,300 คน (Radio Free Europe/Radio Liberty, 2024b) ทำให้เป็นองค์กรสื่อที่มีการทำงานในระดับภูมิภาคหรือระดับโลกที่สำคัญ

อย่างไรก็ดี เนื่องจากสื่อ RFE/RL มีภาษาท้องถิ่นมากมาย ในงานวิจัยฉบับนี้จึงพิจารณาเฉพาะในสาขาที่เผยแพร่เป็นภาษารัสเซียเท่านั้นเพื่อให้สอดคล้องกับแหล่งที่มาของข้อมูลในการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในการสร้างตัวบทที่เกี่ยวกับรัสเซียโพเบีย สื่อ RFE/RL เผยแพร่ในภาษารัสเซียภายใต้ชื่อ Радио Свобода (Radio Svoboda/ Radio Liberty) มีกระบวนการกระจายตัวบทผ่านเว็บไซต์ <https://www.svoboda.org> ถือเป็นแพลตฟอร์มสื่อทางเลือกแทนสื่อที่ถูกควบคุมโดยรัฐบาลท้องถิ่น มีกลุ่มเป้าหมายหลักที่สำคัญคือชาวรัสเซียในรัสเซียและผู้สื่อสารภาษารัสเซียที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ สื่อ Radio Svoboda เผยแพร่ข่าวสารในหลากหลายช่องทาง โดยจากสถิติของผู้ใช้บริการตลอดทั้งปี ค.ศ. 2024 พบว่ามีผู้เข้าชมผ่านเว็บไซต์ทางกว่า 174.7 ล้านคน ผ่านทางเฟสบุ๊ก 17.1 ล้านคน ผ่านอินสตาแกรม 62.1 ล้านคน และผ่านทางวิดีโอยูทูบ 849 ล้านคน และจากข้อมูลของผู้ใช้งานใน ค.ศ. 2023 จำนวนผู้ชมสูงที่สุดอยู่ในกลุ่มหนุ่มสาวชาวรัสเซีย และร้อยละ 7.9 ของกลุ่มดังกล่าวอยู่ในกลุ่มอายุ 15-24 ปี (Radio Free Europe/Radio Liberty, 2024c)

แต่เดิมก่อน ค.ศ. 1959 ชื่อ Радио Свобода (Radio Svoboda) เป็นที่รู้จักในชื่อ Радио Освобождение (Radio Liberation) เน้นการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อการต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์ ควบคู่กับการสนับสนุนค่านิยมตะวันตกหรือค่านิยมประชาธิปไตยโดยตรง มีที่มาจากในช่วงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองเกิดปรากฏการณ์การรวมตัวกันของผู้อพยพทางการเมืองชาวรัสเซียในเมืองมินิกซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในเวลานั้น ทำให้ฝ่ายการทูตของสหรัฐอเมริกาใช้นโยบายชวนเชื่อภายใต้ความช่วยเหลือของกลุ่มอพยพนี้ไปยังกลุ่มประเทศต่าง ๆ อยู่ในระบอบสังคมนิยม ในช่วงทศวรรษ 1950-1970 สื่อ Radio

Svoboda เป็นสื่อหลักที่สำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างผู้อพยพชาวรัสเซียกับผู้คนในสหภาพโซเวียต สื่อดังกล่าวยังมีส่วนสนับสนุนวรรณกรรมรัสเซียพลัดถิ่นให้ยังคงดำรงอยู่ได้ (Kolchina, 2010 : 103) จนกระทั่งถึงปัจจุบันใน ค.ศ. 2022 มีการปิดสำนักงานของแหล่งข่าว ณ กรุงมอสโก ทำให้มีการดำเนินข่าวในภาษารัสเซียผ่านกรุงริกาและกรุงปราก และมีนักข่าวท้องถิ่นที่ทำงานในกรุงทบิลีซี (Radio Free Europe/Radio Liberty, 2024c)

จากบทบาทของสื่อ Radio Svoboda ในกระบวนการผลิตเพื่อสร้างตัวบท เป็นที่สังเกตว่าสื่อดังกล่าวเป็นสื่อจากโลกเสรี ภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาและมีนโยบายที่เชื่อมโยงกับทางการเมืองมาตั้งแต่แรกก่อตั้งด้วยอุดมการณ์ในการเผยแพร่ข่าวที่ไม่ผ่านการควบคุมจากรัฐบาลท้องถิ่น ดังนั้นการพิจารณาตัวบทที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียโพเบียในงานวิจัยนี้จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองท่ามกลางความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและโลกตะวันตกในปัจจุบันได้

2. การวิเคราะห์ตัวบทที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียโพเบียในสื่อของโลกละตะวันตก

จากการศึกษาตัวบทที่เกี่ยวข้องกับประเด็นรัสเซียโพเบียที่ปรากฏในสื่อ RFE/RL ฉบับภาษารัสเซียหรือที่รู้จักในชื่อ Radio Svoboda พบ 5 วาทกรรมหลัก โดยในแต่ละวาทกรรมมีการใช้กลวิธีทางภาษาที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการใช้คำศัพท์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 วาทกรรมรัสเซียโพเบียในฐานะโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลรัสเซีย

วาทกรรมนี้เน้นมุมมองของสื่อ Radio Svoboda ที่กล่าวถึงรัสเซียโพเบียว่าเป็นเครื่องมือด้านการโฆษณาชวนเชื่อที่สำคัญของรัฐบาลรัสเซียในการดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศ โดยเฉพาะในโลกละตะวันตก ซึ่งส่งผลให้มีการสร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนหรือเกินจริงเมื่อกล่าวถึงการเกลียดกลัวรัสเซีย มีการใช้กลวิธีทางภาษาดังต่อไปนี้

2.1.1 การใช้คำศัพท์ที่เชื่อมโยงรัสเซียโพเบียกับโฆษณาชวนเชื่อ

ตัวอย่างที่ 1

“ Вот и сегодня главное занятие российской пропаганды – поиски **русофобии**, унижения путинского величия”. “จนถึงตอนนี้หน้าที่หลักของการโฆษณาชวนเชื่อของประเศรัสเซียก็คือ การตามหารัสเซียโพเบีย และการชี้ว่าเกียรติภูมิของปูตินถูกเหยียบย่ำ”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 20 May 2023)

ตัวอย่างที่ 2

“ Они обсуждали, как и кому и что из пропаганды (от детей Донбасса до ужасов **русофобии**) вливать в уши в зависимости от возраста и взглядов. Путина они именовали “начальником” – ровно как это делает Симоньян.” “พวกเขาได้หารือกันว่าจะพูดรอกหูอย่างไรดี ในเรื่องใดได้บ้างที่เป็นการโฆษณาชวนเชื่อ (จะเป็นเรื่องเด็ก ๆ ในเขตดอนบาสไปหรือจะเป็นความน่ากลัวของรัสเซียโพเบีย) และพูดให้ใครฟัง โดยมองจากอายุและมุมมองของผู้ฟังเป็นสำคัญ พวกเขายังเรียกปูตินว่าเป็นบอส เช่นเดียวกับที่ซีโมนีเยนทำ”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 27 December 2024)

จากตัวอย่างที่ 1 และ 2 ของตัวบทพบการใช้คำศัพท์ที่เชื่อมโยงรัสเซียโพเบียกับโฆษณาชวนเชื่อ กล่าวคือรัสเซียโพเบียตามมุมมองของสื่อจากตะวันตกเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐบาลรัสเซียเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อเป็นสำคัญเพื่อสร้างความชอบธรรมในการดำเนินนโยบายของภาครัฐเอง ซึ่งสารที่สื่อไปอาจเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับความเป็นจริง โดยพบการใช้คำว่า пропаганда “โฆษณาชวนเชื่อ” ในทั้งสองประโยคใกล้เคียงกับคำว่า русофобия “รัสเซียโพเบีย”

2.1.2 การใช้วัจนกรรม

วัจนกรรมถือเป็นกลวิธีทางภาษาที่สำคัญที่เน้นการแสดงเจตนาของผู้ส่งสารในการส่งสารให้กับผู้รับสารได้ทราบจนสามารถนำไปสู่การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามความประสงค์ของผู้ส่งสาร โดยสะท้อนผ่านตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

“ В последние годы, в особенности после начала российского широко-масштабного вторжения в Украину, представители российских властей заявляют о "русофобии", якобы охватившей страны Запада”. “ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะนับตั้งแต่เริ่มต้นการรุกรานยูเครนเป็นวงกว้างของรัสเซีย ตัวแทนของทางการรัสเซียได้ออกมากล่าวถึง “รัสเซียโฟเบีย” ซึ่งอ้างว่าได้แพร่กระจายไปทั่วกลุ่มประเทศในโลกตะวันตก”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 24 September 2024)

จากตัวอย่างที่ 3 สามารถพิจารณาได้ว่าภาครัฐของรัสเซียเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญที่ทำให้รัสเซียโฟเบียเกิดขึ้นและแพร่กระจายในวงกว้างโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศต่าง ๆ ของโลกตะวันตกหลายประเทศที่ไม่ได้มีความสัมพันธ์อันดีกับรัสเซีย มีการเน้นคำกริยา заявлять “กล่าวถึง” สอดคล้องกับความหมายว่า “เอ่ยถึง” “พูดถึง” นัยแฝงถึงการโฆษณาชวนเชื่อที่ไร้อคติว่ารัสเซียสามารถพบได้ในหลากหลายประเทศตะวันตก นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า якобы “ซึ่งอ้างว่า” เพื่อสื่อเจตนาของผู้ส่งสารว่าข้อมูลต่อจากคำดังกล่าวหรือข้อความที่ว่า “รัสเซียโฟเบียได้แพร่กระจายไปทั่วกลุ่มประเทศในโลกตะวันตก” ไม่ใช่ข้อเท็จจริง และด้วยบริบทของประโยคหลังจากการรุกรานอูเครนในดินแดนยูเครน ทำให้ผู้รับสารเข้าใจได้ว่ารัสเซียโฟเบียข้างต้นเป็นการวางกลยุทธ์ทางการเมืองและการโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลรัสเซียในการเบี่ยงเบนความสนใจจากเหตุการณ์ข้างต้น

2.1.3 การใช้มูลบท

มูลบทเป็นกลวิธีทางภาษาเพื่อเป้าหมายในการสื่อสารถึงความเชื่อ ความรู้ สภาพหนึ่งสภาพใดที่เกิดขึ้นอยู่ก่อนหน้านี้แล้ว โดยที่ไม่จำเป็นต้องเอ่ยถึงสิ่งนั้นโดยตรง สามารถพบจากตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4

“ До сих пор отголоски кампании о гонениях на этнических русских в Германии слышатся в прокремлевских СМИ и российских соцсетях”. “จนกระทั่งถึงตอนนี้ เสียงสะท้อนของการรณรงค์ในการปราบปรามบุคคลที่มีชาติพันธุ์รัสเซียในเยอรมนียังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในสื่อและเครือข่ายสังคมออนไลน์ของรัสเซียที่มีจุดยืนในการสนับสนุนรัฐบาลเครมลิน”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 23 June 2023)

จากตัวอย่างที่ 4 พบการใช้คำว่า до сих пор “จนกระทั่งถึงตอนนี้” สะท้อนให้เห็นว่าปรากฏการณ์รัสเซียโฟเบียผ่านการทำร้ายชาวรัสเซียในต่างแดนถูกนำเสนอโดยสื่อที่สนับสนุนรัฐบาลรัสเซียตลอดหลายช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ถือเป็นส่วนหนึ่งของโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายที่สนับสนุนภาครัฐรัสเซียฝ่ายเดียวเป็นหลักเพื่อสร้างความชอบธรรมในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ที่เอื้อผลประโยชน์ให้กับรัฐบาล

2.1.4 การใช้อุปมา

ตัวอย่างที่ 5

“ Короче говоря, царь сказал “русофобия”, и холопы забегали в поисках состава преступления”. “พูดง่าย ๆ ก็คือ พอพระเจ้าซาร์เอ่ยคำว่า “รัสเซียโฟเบีย” ขึ้นมา เหล่าพวกข้าราชบริพารก็วิ่งวนหาสิ่งที่จะกลายเป็นความผิดในเรื่องนี้กันยกใหญ่”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 27 December 2024)

จากตัวอย่างที่ 5 พบการอุปมาเปรียบคำว่า царь “พระเจ้าซาร์” แทนผู้นำประเทศรัสเซียหรือประธานาธิบดี และคำว่า холопы “เหล่าพวกข้าราชบริพาร” แทนผู้ให้การสนับสนุนผู้นำรัสเซีย สะท้อนความพยายามในการนำรัสเซียโฟเบียมาเป็นประเด็น

หลักที่ใช้ในการโฆษณาชวนเชื่อของผู้นำว่ามีอยู่ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้การสนับสนุนผู้นำค่าน้ำนี้และปราบปรามให้เด็ดขาด ครอบคลุมถึงการกล่าวโทษหรือลงโทษต่อผู้ที่คาดว่ามีความผิดของการเกลียดกลัวรัสเซีย สร้างผลกระทบต่อความหวาดระแวง สงสัยเป็นวงกว้าง

2.1.5 การใช้อุปลักษณ์

ตัวอย่างที่ 6

“ На плакате в правом нижнем углу размещён рисунок мужской руки, которая давит змею, с подписью “Беспощадно дави **русофобию**, или она **задавит** тебя”. “บนโปสเตอร์ที่มุมล่างขวา มีภาพวาดของมือชายคนหนึ่งที่กำลังบีบงูไว้ พร้อมข้อความ บรรยายใต้ภาพว่า “จงบดขยี้รัสเซียไปเสียอย่างไร้ความปราณี มิเช่นนั้นมันจะบดขยี้เจ้า”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 23 March 2021)

ตัวอย่างที่ 6 ใช้อุปลักษณ์รัสเซียไปเสียเป็นนุภาพที่สามารถทำอันตรายแก่บุคคลที่อยู่ใกล้ได้ โดยพิจารณาจากการใช้คำว่า **задавить** “บดขยี้ ทำให้แพ้” ซึ่งเป็นกริยาของรัสเซียไปเสียราวกับรัสเซียเป็นสิ่งมีชีวิต ประกอบกับตัวบทกล่าวถึงภาพบุคคล ที่มือของเขากำลังบีบรัดงูไว้ ทำให้ผู้รับสารสามารถสัมผัสได้ถึงภัยอันตรายจากรัสเซียไปเสียเช่นเดียวกับภัยอันตรายจากงู โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัสเซียไปเสียอยู่ในรูปของโฆษณาชวนเชื่อของรัฐที่แพร่กระจายออกไป จนสามารถเป็นปัจจัยสนับสนุนในการกำจัดหรือปราบปรามบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรทั้งในและต่างประเทศที่พิจารณาว่าเข้าข่ายการเกลียดกลัวรัสเซีย ทั้งนี้เป็นที่สังเกตว่าการใช้ในฐานะสัญลักษณ์หนึ่งมักพบในบริบทความหมายเชิงลบ โดยเฉพาะในวัฒนธรรมของตะวันตกผ่านทางศาสนา และตำนานยุคกลางที่เปรียบได้กับการหลอกลวง การทำลายล้าง ความชั่วร้าย เป็นต้น

2.2 วาทกรรมรัสเซียไปเสียในฐานะการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองของรัฐบาลรัสเซียเพื่อใช้ในการปราบปรามผู้เห็นต่าง

วาทกรรมนี้สะท้อนมุมมองของสื่อตะวันตกในการมองรัสเซียไปเสียว่าเป็นสิ่งที่เอื้อผลประโยชน์ทางการเมืองของรัฐบาลรัสเซียในการสร้างความชอบธรรมในการดำเนินนโยบายและพฤติกรรมทางการเมืองระหว่างประเทศ ในขณะเดียวกันก็กำหนดกรอบหรือทิศทางที่ควรเป็นไปของผู้คนในสังคมรัสเซียเอง มีการปราบปรามผู้ที่มีความคิดความเห็นต่างจากภาครัฐโดยเฉพาะผู้คนในประเทศ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.2.1 การใช้คำศัพท์ที่สะท้อนการเป็นเครื่องมือทางการเมืองของรัสเซีย

ตัวอย่างที่ 7

“ Два спутника около кремлёвских конспирологических теорий мироустройства – альтернативная история и “**русофобия**”. “ทฤษฎีสมคบคิดเกี่ยวกับระเบียบโลกของรัฐบาลเครมลินสองประการหลัก คือ ประวัติศาสตร์ทางเลือกและ“รัสเซียไปเสีย”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 6 May 2023)

ตัวอย่างที่ 8

“ Теперь **русофобия** внесена и в доктрину внешней политики России”. “ตอนนี้รัสเซียไปเสียได้ถูกบรรจุไว้ในหลักการของนโยบายต่างประเทศรัสเซียแล้ว”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 19 April 2023)

จากตัวอย่างที่ 7 รัสเซียไปเสียได้รับการนำเสนอว่าเป็นทฤษฎีสมคบคิดของทางการรัสเซียเทียบเคียงกับการใช้ประวัติศาสตร์เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างผลประโยชน์ทางการเมืองของตน โดยพบการใช้คำศัพท์ конспирологические

теории мироустройства “ทฤษฎีสมคบคิดเกี่ยวกับระเบียบโลก” บรรยายลักษณะของรัสเซียโพเบียในบริบทเกี่ยวข้องกับรัฐบาลเครมลิน สอดคล้องกับการใช้คำศัพท์ว่า *доктрина внешней политики* “หลักการของนโยบายต่างประเทศ” ในตัวอย่างที่ 8 ที่สื่อตะวันตกมองว่ารัสเซียโพเบียถูกนำมาใช้อย่างตั้งใจและเป็นเครื่องมือในการใช้ประโยชน์อย่างเป็นทางการของภาครัฐ โดยเฉพาะมิติความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของรัสเซียในยุคปัจจุบัน

2.2.2 การใช้คำกริยา

ตัวอย่างที่ 9

“*Русофобия переместилась с периферии в мейнстрим с приходом нынешнего президента к власти*”. “รัสเซียโพเบียได้เคลื่อนจากจุดที่เป็นแนวคิดนอกกระแสมาสู่แนวคิดกระแสหลักหลังการก้าวเข้าสู่อำนาจของประธานาธิบดีคนปัจจุบัน”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 6 May 2023)

ในตัวอย่างที่ 9 พบการใช้คำกริยา *переместить* “เคลื่อนย้าย เปลี่ยนตำแหน่ง” ในการนำเสนอบทบาทของรัสเซียโพเบีย กล่าวคือ มีการกล่าวถึงอยู่บ่อยครั้งของภาครัฐภายหลังการดำรงตำแหน่งของผู้นำรัสเซียคนปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นถึงนโยบายของผู้นำประเทศในการนำประเด็นรัสเซียโพเบียมาใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองในยุคของตนอย่างตั้งใจ อันมีผลกระทบต่อ การดำเนินนโยบายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อสร้างความชอบธรรมในการบริหารจัดการ

2.2.3 การใช้อุปมาอุปไมย

ตัวอย่างที่ 10

“*Цемент выстраиваемой режимом Путина идеологии "осажденной крепости" – русофобия, которая служит мотивацией для различных злодеев, внешних и внутренних*”. “รัสเซียโพเบียที่ทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจให้กับเหล่าผู้กระทำความชั่วทั้งในที่ลับและที่แจ้งนั้น คือปูนซีเมนต์ที่ยึดเกาะอุดมการณ์บ่อนปรนการที่ถูกปิดล้อมในระบบปูตินไว้”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 6 May 2023)

ตัวอย่างที่ 10 พบการเปรียบเทียบเชิงอุปมาอุปไมยของรัสเซียโพเบียกับปูนซีเมนต์หรือคำว่า *цемент* เนื่องจากปูนซีเมนต์มีคุณสมบัติในการยึดเกาะวัสดุก่อสร้างต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รัสเซียโพเบียในบริบทนี้คล้ายคลึงในแง่คุณสมบัติที่ถูกติดกับอุดมการณ์ทางการเมืองและระบอบการปกครองของผู้นำประเทศไว้อย่างหนาแน่น อีกทั้งยังมีการขยายความถึง “บ่อนปรนการที่ถูกปิดล้อม” หรือ *осажденная крепость* ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการสร้างภาพลักษณ์ของรัสเซียเองว่าประเทศของตนอยู่ภายใต้การคุกคามจากประเทศภายนอกที่ไม่ประสงค์ดี รัสเซียโพเบียเป็นเหมือนศัตรูที่มองไม่เห็น จึงถูกใช้เป็นข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมเพื่อควบคุมและปราบปรามผู้ที่ตนคิดว่าไม่ประสงค์ดีภายในประเทศ เพื่อให้เกิดความสามัคคีภายในและมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับผู้นำ และในขณะเดียวกันรัสเซียโพเบียก็สามารถเป็นเหตุผลที่ใช้อ้างถึงความไม่หวังดีของโลกภายนอกที่มีต่อรัสเซียได้

2.2.4 การอ้างถึง

ตัวอย่างที่ 11

“*У нас в гостях писатель Виктор Ерофеев, которому тоже довелось испытать травлю и обвинения в антисоветчине и русофобии*”. “วันนี้เรามีแขกรับเชิญคือนักเขียน *วิกเตอร์ เยโรเฟเยฟ* ผู้ซึ่งเคยต้องประสบกับการถูกกลั่นแกล้งและถูกกล่าวหาว่าเป็นพวกต่อต้านโซเวียตและรัสเซียโพเบียมาแล้วเช่นเดียวกัน”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 22 April 2020)

จากตัวอย่างที่ 17 มีการระบุถึงบทบาทของรัสเซียโพเบียในฐานะเครื่องมือที่สร้างผลประโยชน์ให้กับรัฐบาลรัสเซียและการปราบปรามผู้เห็นต่างในแต่ละยุคสมัย ตั้งแต่ยุคสหภาพโซเวียตจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน โดยใช้กลวิธีในการอ้างถึงบุคคลที่ประสบปัญหาดังกล่าวโดยตรงซึ่งได้แก่นักเขียนที่ชื่อวีกเตอร์ เยโรเฟเยฟ มีการใช้คำที่แสดงถึงการถูกกลั่นแกล้งและกล่าวหาว่าเป็นผู้ที่มีความเกลียดกลัวโซเวียตและเกลียดกลัวรัสเซียของนักเขียน เพื่อเป็นการแสดงหลักฐานด้านตัวบุคคลว่ารัสเซียโพเบียเป็นส่วนหนึ่งของผลประโยชน์ของรัฐในการสร้างความชอบธรรมในการปราบปรามผู้เห็นต่างในประเทศ

2.2.5 การใช้คำศัพท์ที่แสดงการปราบปรามผู้เห็นต่าง

ตัวอย่างที่ 12

“Это не только историческая неправильность – это и серьезное искажение действительности. Сейчас модно все, что делается критического по отношению к России, списывать на **русофобию**”. “มันไม่เพียงเป็นความผิดพลาดทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นการบิดเบือนข้อเท็จจริงอย่างร้ายแรงด้วย ทุกวันนี้มีเทรนด์ใหม่ที่ว่า การวิพากษ์วิจารณ์รัสเซียถูกเหมารวมว่าเป็นรัสเซียโพเบียไปเสียหมด

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 11 May 2022)

ในตัวอย่างที่ 12 ของสื่อตะวันตกพบการใช้คำศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการกำจัดผู้เห็นต่างทางการเมืองกับรัฐบาลรัสเซีย กล่าวคือ การใช้คำว่า делается критического по отношению к России “การวิพากษ์วิจารณ์รัสเซีย” ในการเหมารวมว่าเป็นคุณลักษณะของรัสเซียโพเบีย จนนำไปสู่นโยบายปราบปรามในเวลาถัดมา ตัวอย่างข้างต้นจึงสะท้อนการใช้รัสเซียโพเบียเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองของภาครัฐเป็นสำคัญ

2.3 วาทกรรมรัสเซียโพเบียในฐานะวาทกรรมที่สร้างความชอบธรรมให้ตะวันตกทำลายรัสเซีย

วาทกรรมนี้สะท้อนจุดยืนทางการเมืองของรัสเซียซึ่งถูกมองว่าเป็นความเห็นที่แตกต่างและอยู่ขัดตรงข้ามกับโลกตะวันตก วาทกรรมมุ่งเน้นมุมมองที่มีต่อประเด็นรัสเซียโพเบียในฐานะภัยคุกคามระดับชาติ กล่าวคือ รัสเซียโพเบียเป็นชนวนเหตุที่สำคัญที่โลกตะวันตกตัดสินใจในการทำลายรัสเซีย ทำให้รัสเซียอ่อนแอหรือลดบทบาทสำคัญในเวทีโลกไป โดยพบการใช้กลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ต่อไปนี้

2.3.1 การใช้คำกริยาและคำศัพท์ที่แสดงความเป็นศัตรู

ตัวอย่างที่ 13

“Что до Запада, то Путин не ошибся. Ему нужно "расчлнить и разграбить Россию". Нужно "расчлнить", чтобы вернуть захваченные земли Украине". “สำหรับโลกตะวันตกนั้น ปูตินก็พูดถูกแล้ว เพราะเป้าหมายของพวกเขาก็คือการ "แบ่งแยกและปล้นสะดมรัสเซีย" โดยต้องการ "แบ่งแยก" เพื่อคืนดินแดนที่ถูกยึดครองกลับคืนมาให้กับยูเครน”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 29 November 2023)

ตัวอย่างที่ 14

“Путин не только предостерег Запад, но и призвал россиян ответить на угрозу, представляемую "западными **русофобами** и колонизаторами", которые хотят расчлнить страну и зарятся на ее природные богатства ". “ปูตินไม่เพียงแต่เตือนโลกตะวันตก แต่ยังเรียกร้องให้ชาวรัสเซียตอบโต้ต่อภัยคุกคามที่เกิดจาก "พวกเกลียดกลัวรัสเซียและนักล่าอาณานิคมตะวันตก" ที่ต้องการแยกประเทศและจ้องจะยึดทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 2 December 2023)

จากตัวอย่างที่ 13 และ 14 พบการใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงความเป็นศัตรูของโลกตะวันตกในความพยายามทำลายรัสเซียผ่านมุมมองของผู้นำประเทศ ไม่ว่าจะเป็น *западные русофобы* “ผู้เกลียดกลัวรัสเซียจากโลกตะวันตก” หรือ *колонизаторы* “นักล่าอาณานิคม” นอกจากนี้ทั้งสองตัวอย่างปรากฏชัดจากการใช้คำกริยาไม่ว่าจะเป็น *расчленив и разграбить* “แบ่งแยกและปล้นสะดม” ในตัวอย่างที่ 13 และ *расчленив и зариться на* “แบ่งแยกและมองด้วยสายตาทิอิจฉา” ในตัวอย่างที่ 14 ควบคู่ไปกับภาคแสดงของประโยคที่ใช้คำว่า “ประเทศรัสเซีย” และ “ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ” ความประสงค์ร้ายของโลกตะวันตกที่สะท้อนผ่านถ้อยคำของผู้นำรัสเซียจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงพฤติกรรมรัสเซียโพเจียเพื่อบ่อนทำลายรัสเซียในลำดับถัดมา

2.3.2 การใช้อุปลักษณ์

ตัวอย่างที่ 15

“Цитата Путина: ‘Украина находится под внешним управлением Запада. И единственное, для чего Америке и Европе нужна Украина, – это торговля русофобией’.” คำกล่าวของปูตินที่ว่า: ยูเครนอยู่ภายใต้การควบคุมจากนอกประเทศ กล่าวคือ โดยตะวันตก และสิ่งเดียวที่อเมริกาและยุโรปต้องการจากยูเครน ก็คือการค้าขายรัสเซียโพเจีย”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 17 July 2021)

จากตัวอย่างที่ 15 พบการใช้กลวิธีทางภาษาประเภทอุปลักษณ์ในการเปรียบเทียบรัสเซียโพเจีย กล่าวคือ รัสเซียโพเจีย คือสินค้าชนิดหนึ่งที่สามารถทำการซื้อขายกันได้ พิจารณาจากการใช้คำว่า *торговля русофобией* “การค้าขายรัสเซียโพเจีย” โดยในตัวอย่างข้างต้น รัสเซียโพเจียเป็นสินค้าที่อเมริกาและยุโรปขายให้กับยูเครน เพื่อให้ยูเครนรู้สึกเกลียดและกลัวรัสเซีย และเน้นการสร้างความสัมพันธ์กับตนเป็นหลัก อีกทั้งการที่ยูเครนถูกควบคุมจากตะวันตกย่อมเป็นสิ่งที่รัสเซียมองว่าเป็นภัยคุกคามที่สามารถนำมาสู่การทำลายรัสเซียท่ามกลางบริบทของความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจต่าง ๆ ได้

2.3.3 การกล่าวอ้าง

ตัวอย่างที่ 16

“Она охотно пересказывает слова депутата-единоросса, врача-кардиолога из Ленобласти Татьяны Тюриной, что в Мариуполе украинские власти якобы ‘выдавали школьникам американские учебники’ и ‘учили детей **русофобии** и вражде с русским’.” เธอรู้สึกเต็มใจที่จะถ่ายทอดคำพูดของสมาชิกรัฐสภาจากพรรคยูไนเต็ดรัสเซีย (พรรครัฐบาล) ซึ่งเป็นแพทย์ด้านโรคหัวใจจากแคว้นเลนินกราด ที่ชื่อทัตยานา ทูรีนา ว่าที่เมืองมารีอูโพล การที่ยูเครนได้แจกหนังสือเรียนของอเมริกันให้เด็กนักเรียน และสอนให้เด็ก ๆ เป็นรัสเซียโพเจีย และเป็นศัตรูกับชาวรัสเซีย”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 23 February 2023)

จากตัวอย่างที่ 16 พบการกล่าวอ้างถึงคำพูดของแพทย์หญิงซึ่งเป็นสมาชิกรัฐสภาจากพรรคยูไนเต็ดรัสเซียถึงความพยายามในการบ่มเพาะรัสเซียโพเจียให้กับเด็กผ่านระบบการศึกษาของยูเครน โดยมีการใช้หนังสือของอเมริกันในฐานะสื่อการเรียนรู้ สะท้อนบทบาททางการยูเครนที่รัสเซียมองว่าดำเนินนโยบายเพื่อเป้าประสงค์ในการตัดความสัมพันธ์กับตนผ่านการปลุกฝังความเกลียดชัง ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนสามารถนำไปสู่ความขัดแย้ง ความรุนแรงในระดับรัฐ หรือในระดับพลเมืองได้อีกทั้งจากตัวบทยังกล่าวถึงหนังสือเรียนของอเมริกัน ที่อาจสะท้อนวาทกรรมรัสเซียโพเจียในอเมริกา ความเป็นปรีกัษและความเกลียดชังในฐานะตัวแทนของโลกตะวันตกที่สำคัญเช่นกัน

2.3.3 การใช้ตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 17

“ В докладе, который призван изобличить западные страны в их **русофобских** идеях и стремлении нанести России прямой вред, подробно проанализирована ситуация в 43 странах. Особенно досталось Польше, этой стране посвятили около 6 тысяч слов. “ในรายงานที่จัดทำขึ้นเพื่อเปิดโปงประเทศตะวันตกในข้อกล่าวหาว่ามีแนวคิดรัสเซียโฟเบีย และมีเป้าหมายก่อความเสียหายโดยตรงต่อรัสเซียนั้น มีการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างละเอียดใน 43 ประเทศ โดยเฉพาะโปแลนด์ ซึ่งถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางด้วยเนื้อหาในประเด็นดังกล่าว ประมาณ 6,000 คำ”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 1 August 2023)

ในกรณีตัวอย่างที่ 17 เน้นการนำเสนอตัวอย่างของการแพร่ขยายแนวคิดรัสเซียโฟเบียในโลกตะวันตกหลากหลายประเทศ ตัวอย่างที่พบคือการนำเสนอสถิติจำนวนคำของเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับการเกลียดกลัวรัสเซียในโปแลนด์ หนึ่งในประเทศพันธมิตรของโลกตะวันตก ตัวอย่างข้างต้นจึงเป็นกรณีที่สำคัญตามมุมมองของรัสเซียที่มีต่อการใช้รัสเซียโฟเบียเป็นเครื่องมือที่สำคัญเพื่อความพยายามในการทำลายรัสเซียของโลกตะวันตก

2.4 วาทกรรมรัสเซียโฟเบียในฐานะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและถูกสร้างขึ้นจากโลกตะวันตก

จากการพิจารณาตัวบทในสื่อโลกตะวันตก พบวาทกรรมที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์รัสเซียโฟเบียว่าได้เกิดขึ้นจริงในหลากหลายประเทศ เป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนการกีดกันวัฒนธรรมรัสเซียออกจากประเทศนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการลบภาพลักษณ์หรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับรัสเซีย หรือการไม่ยอมรับผู้คนชาวรัสเซีย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.4.1 การปฏิเสธ

ตัวอย่างที่ 18

“ Долгие годы традиционным элементом этой программы являлись поиски **русофобии** по отношению к русской кухне. Соответствующая Конвенция 2003 года регулярно пополняла свой список французским багетом и корейской капустой кимчи, неаполитанской пиццей. Вот только ни одного блюда русской кухни там как не было, так и нет.” “นานมาแล้วที่เป้าประสงค์หลักของโครงการนี้คือการตามล่าหา **รัสเซียโฟเบีย** หรือความเกลียดชังต่อวัฒนธรรมรัสเซียในแง่ของอาหารการกิน... อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแห่ง ค.ศ. 2003 นั้น มีการเพิ่มรายการอาหารประจำชาติเข้าไปอย่างต่อเนื่อง เช่น ขนมปังฝรั่งเศส (บาเกตต์) ผักกาดดองเกาหลี่ (คิมจิ) และพิซซ่าเนเปิลส์ เป็นต้น แต่ที่น่าประหลาดใจคือ จนถึงทุกวันนี้ก็ยังไม่มียาอาหารรัสเซียสักรายการเดียวที่ถูกบรรจุอยู่ในรายชื่อนั้นเลย”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 19 January 2023)

ในตัวอย่างที่ 18 พบการใช้กลวิธีการปฏิเสธในการยอมรับอาหารรัสเซียสะท้อนการมีอยู่ของรัสเซียโฟเบียในองค์การระหว่างประเทศ กล่าวคือตามมุมมองของสมาชิกสภาผู้ดำรงตำแหน่งที่ผู้ตั้งข้อสังเกต พบว่าอาหารรัสเซียไม่ได้รับการรับรองจากองค์กรยูเนสโกในกลุ่มวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เมื่อเทียบกับอาหารของประเทศต่าง ๆ ที่ผ่านการรับรองเข้าไปได้ก่อนหน้านี้ โดยจากตัวบทพบการใช้คำว่า ни одного блюда русской кухни там как не было “ไม่มีอาหารรัสเซียสักรายการเดียวที่ถูกบรรจุอยู่ในรายชื่อนั้นเลย” ในรูปของการปฏิเสธ แสดงให้เห็นถึงการกีดกันวัฒนธรรมรัสเซียออกจากเวทีนานาชาติตามมุมมองของทางรัสเซีย

2.4.2 การใช้คำศัพท์ที่สะท้อนการมีอยู่ของรัสเซียโปเบีย

ตัวอย่างที่ 19

“Представитель Кремля Дмитрий Песков назвал это решение граничащим с безумием. Это даже уже не **русофобия**, это такие граничащие с безумием процессы, которые происходят в Польше”. ตัวแทนทำเนียบเครมลิน ดมิทรี เพสคอฟ เรียกการตัดสินใจครั้งนี้ว่าแทบจะบ้าคลั่ง เขากล่าวว่า “นี่ไม่ใช่แค่รัสเซียโปเบียธรรมดาแล้ว แต่สิ่งที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในโปแลนด์นั้นเข้าใกล้ความบ้าคลั่งเข้าไปทุกที ”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 10 May 2023)

ตัวอย่างที่ 20

“ Пресловутая **русофобия**, которая до сих пор была выдумкой пропагандистов, националистов и всякого рода идиотов, теперь стала фактом. И самое ужасное то, что эта скверная репутация заслужена”. “รัสเซียโปเบียที่เคยถูกพูดถึงอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นคำติดยา ซึ่งตลอดเวลาก่อนหน้านี้นั้นเป็นเพียงเรื่องแต่งของพวกนักโฆษณาชวนเชื่อ นักชาตินิยม และคนโง่สารพัดประเภท ตอนนี้ได้กลายเป็นความจริงเสียแล้ว และสิ่งที่แย่ที่สุดก็คือการที่มองว่าชื่อเสียงอันเลวร้ายนี้เป็นสิ่งที่สมควรได้รับไป”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 12 March 2022)

หนึ่งในปรากฏการณ์รัสเซียโปเบียที่เกิดขึ้นและถูกสร้างขึ้นสามารถพบได้จากกรณีตัวอย่างที่ 19 เมื่อทางการโปแลนด์ตัดสินใจในการเปลี่ยนชื่อเมืองคาลินินกราด (Kaliningrad) ของรัสเซียเป็นครูเรเวซ (Krolewiec) ในเอกสารทางการของตน เนื่องจากทางการโปแลนด์เห็นว่าชื่อคาลินินกราดมีความเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่เจ้าหน้าที่โปแลนด์ถูกสังหารโดยกองทัพโซเวียตในช่วง ค.ศ. 1940 อีกทั้งชื่อครูเรเวซยังเป็นชื่อของเมืองนี้ในช่วงยุคศตวรรษที่ 15-16 เมื่อครั้งที่ดินแดนดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรโปแลนด์ ทางกรรัสเซียมองว่าการเปลี่ยนชื่อเมืองในประเทศของตนโดยรัฐบาลโปแลนด์ ถือเป็นพฤติกรรม การเกลียดกลัวรัสเซีย มีการใช้คำศัพท์ที่แสดงความรู้สึกว่า *граничащим с безумием* “(เรื่อง)ที่แทบจะบ้าคลั่ง” นอกเหนือจาก คำศัพท์ของรัสเซียโปเบียที่เกิดขึ้นในโปแลนด์ในยุคสมัยใหม่ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ 20 ที่กล่าวถึงรัสเซียโปเบียว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงโดยพิจารณาจากคำศัพท์ที่ว่า *теперь стала фактом* “ตอนนี้ได้กลายเป็นความจริงเสียแล้ว” ประกอบกับการใช้คำว่า *эта скверная репутация заслужена* “ชื่อเสียงอันเลวร้ายนี้เป็นสิ่งที่สมควรได้รับไป” สามารถสะท้อนภาพเหมารวมในเชิง ความชอบธรรมสำหรับการสร้างการรับรู้เรื่องความเกลียดชังรัสเซียได้

2.4.3 การใช้คำกริยา

ตัวอย่างที่ 21

“Они обвиняют власти Франции и других стран Запада в цензуре и двойных стандартах, а также в **русофобии**... При этом он предположил, что Дурова преследуют из-за его российского гражданства”. “พวกเขากล่าวหาว่ารัฐบาลฝรั่งเศสและประเทศตะวันตกอื่น ๆ ว่าใช้การเซ็นเซอร์และสองมาตรฐาน รวมถึงมี แนวคิดรัสเซียโปเบียด้วย...อีกทั้งเขายังคาดเดาว่า คุณดูโรฟถูกดำเนินคดี เพราะเขาถือสัญชาติรัสเซีย”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 25 August 2024)

จากตัวอย่างที่ 21 มีการใช้คำกริยาเพื่อแสดงปรากฏการณ์รัสเซียโฟเบียในโลกตะวันตกโดยเฉพาะฝรั่งเศส เมื่อมีการสันนิษฐานเกี่ยวกับกีดกันหรือไม่ต้อนรับชาวรัสเซียโดยภาครัฐของฝรั่งเศส มีการใช้คำกริยาว่า *преследовать* “ถูกดำเนินคดี” กับคุณครูออฟผู้ที่มีสัญชาติรัสเซีย สะท้อนความเกลียดกลัวรัสเซียในต่างแดนที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียและโลกตะวันตกได้

2.4.4 การกล่าวอ้าง

ตัวอย่างที่ 22

“Сама Колбасникова считает себя и мужа пострадавшими за правду и борьбу за мир. По её мнению, из-за **русофобии** её муж потерял работу в службе доставки посылок в аэропорту Кёльна, а её саму уволили с должности медсестры”. “ตัวคอลบาสนิโควาเองมองว่า เธอและสามีเป็นผู้ที่ประสบเคราะห์กรรมจากการยื่นหยัดเพื่อความจริง และการต่อสู้เพื่อสันติภาพ ตามความเห็นของเธอ สามีของเธอเสียงานที่บริษัทขนส่งพัสดุในสนามบินโคโลญจน์ไปเพราะรัสเซียโฟเบีย และเธอก็ถูกไล่ออกจากการเป็นพยาบาลด้วยเช่นกัน”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 8 March 2023)

ตัวอย่างที่ 22 สอดคล้องกับสถานการณ์ตัวอย่างที่ 21 เมื่อชาวรัสเซียถูกเลือกปฏิบัติและไม่ได้รับการยอมรับในโลกตะวันตก โดยกรณีดังกล่าวเกิดขึ้นในเยอรมนี มีการใช้กลวิธีการอ้างถึงการถูกเลือกปฏิบัติของสามีชาวรัสเซียที่ต้องตกงานในเยอรมนีจากการต่อสู้เพื่อความจริงและสันติภาพ นอกจากนั้นตัวภรรยาก็ต้องสูญเสียอาชีพในการเป็นพยาบาลด้วยเช่นกัน ทำให้เห็นถึงผลกระทบของรัสเซียโฟเบียที่มีต่อชาวรัสเซียในต่างประเทศโดยเฉพาะจากโลกตะวันตก

2.5 วาทกรรมรัสเซียโฟเบียในฐานะสิ่งที่ไม่มีอยู่จริงในมุมมองของต่างชาติ

วาทกรรมนี้สะท้อนมุมมองส่วนบุคคลที่ปรากฏในสื่อตะวันตก โดยผู้คนที่ชาวรัสเซียและต่างชาติที่อาศัยในต่างแดนปฏิเสธการมีอยู่ของรัสเซียโฟเบีย ปรากฏการณ์ที่เป็นที่ถกเถียงในทางการเมืองของรัสเซียและโลกตะวันตกในยุคสมัยปัจจุบัน สามารถพบได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

2.5.1 การใช้คำศัพท์ที่หลายภาพเหมารวม

ตัวอย่างที่ 23

“В целом никакой **русофобии** точно нет. И в Батуми активисты оппозиции выступили не против россиян, а против того, что на этом круизном корабле были так называемые пропагандисты Путина, люди, которые устраивали концерты в поддержку войны в Украине. В этом смысле это не была акция, направленная против русских как таковых” โดยรวมแล้วไม่มีรัสเซียโฟเบียอยู่จริงอย่างแน่นอน ที่เมืองบาตุมิ กลุ่มผู้ชุมนุมฝ่ายค้านไม่ได้ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านชาวรัสเซียโดยตรง แต่พวกเขาออกมาเพื่อต่อต้านกลุ่มบุคคลที่ได้รับฉายาว่าเป็นนักโฆษณาชวนเชื่อของปูติน ผู้ซึ่งโดยสารมากับเรือสำราญลำนี้ พวกเขาเคยจัดคอนเสิร์ตสนับสนุนการทำสงครามในยูเครน ดังนั้นในความหมายนี้ การเคลื่อนไหวครั้งนี้ไม่ใช่การประท้วงที่มุ่งโจมตีชาวรัสเซียในฐานะที่พวกเขาเป็นชาวรัสเซียแต่อย่างใด”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 8 August 2023)

ตัวอย่างที่ 24

“Никакой **“русофобии”** здесь даже близко нет. Все нормальные жители Австралии прекрасно понимают, что есть Кремль и есть рядовые русские иммигранты, которые совершенно с Путиным себя не отождествляют”. “ไม่มีอะไรที่

เรียกว่า “รัสเซียโปเบีย” ที่นี้เลยแม้แต่น้อย คนออสเตรเลียที่มีเหตุผลล้นเข้าใจดีว่า คนจากเครมลินก็ คือคนกลุ่มหนึ่ง ส่วนชาวรัสเซียผู้อพยพทั่วไปที่ไม่ได้คิดเห็นตรงกับปูติน ก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่ง”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 1 July 2022)

ในตัวอย่างที่ 23 – 24 มีการใช้คำศัพท์ที่สะท้อนการแยกประเด็นการคัดค้านการกระทำของรัฐบาลรัสเซียออกจาก รัสเซียโปเบีย ซึ่งให้เห็นว่าการต่อต้านมุมมองของรัฐบาลรัสเซียไม่ได้มีความหมายเดียวกับการเกลียดกลัวรัสเซีย อีกทั้งยังปฏิเสธ การมีอยู่ของรัสเซียโปเบียโดยสิ้นเชิง ในกรณีตัวอย่างที่ 23 นักเคลื่อนไหวในจอร์เจียเน้นการต่อต้านกลุ่มที่สนับสนุนรัฐบาลปูติน ผ่านการใช้ชื่อของกลุ่มที่คัดค้านว่า так называемые пропагандисты Путина “ที่ได้รับฉายาว่าเป็นนักโฆษณาชวนเชื่อของ ปูติน” ซึ่งต่างจากการต่อต้านชาวรัสเซียโดยทั่วไป มีการใช้คำว่า не против россиян “ไม่ต่อต้านชาวรัสเซีย” เช่นเดียวกับ ตัวอย่างที่ 24 ที่ชาวออสเตรเลียแยกกลุ่มชาวรัสเซียเป็นสองกลุ่มจากการใช้คำศัพท์ คำว่า Кремль “กลุ่มของรัฐบาลเครมลิน” และ рядовые русские иммигранты “กลุ่มชาวรัสเซียผู้อพยพโดยทั่วไป” จึงอาจกล่าวได้ว่าตัวอย่างทั้งสองเลือกใช้กลวิธีทางภาษา ด้านคำศัพท์เพื่อทลายภาพเหมารวมของรัสเซียโปเบียและยืนยันถึงการไม่มีอยู่จริงของรัสเซียโปเบียอีกด้วย

2.5.2 การปฏิเสธ

ตัวอย่างที่ 25

“Ровно тогда же слово “**русофобия**” впервые появилось в речах Владимира Путина. Никакой русофобии в смысле нелюбви специально к русскому народу в мире не существует!”. “ในช่วงเวลานั้นเอง คำว่า “รัสเซียโปเบีย” ก็ปรากฏตัวขึ้นครั้งแรกในสุนทร พจน์ของวลาดิเมียร์ ปูติน แท้จริงแล้ว รัสเซียโปเบียในความหมายของการเกลียดชังชาวรัสเซีย โดยตรงนั้นไม่ได้มีอยู่จริงในโลกนี้เลย”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 19 April 2023)

ตัวอย่างที่ 26

“Жизнь у меня в Европе складывалась великолепно. Я не встретил ни разу там никакой русофобии”. “ชีวิตของผมในยุโรปเต็มไปด้วยความราบรื่น ผมไม่เคยพบเห็นรัสเซียโปเบียเลยแม้แต่ครั้งเดียว”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 24 December 2023)

ตัวอย่างที่ 27

“А что касается в целом – нормальное отношение, в основном дружелюбное. Бывают, конечно, агрессивные люди, и с одной, и с другой стороны. Но как явление я этого **русофобии** не вижу”. “โดยรวมก็ถือว่าเป็นทัศนคติธรรมดาทั่ว ๆ ไป และส่วนใหญ่ดูเป็นมิตรดี แน่นอนว่าก็มีคนที่ก้าวร้าวกันทั้งสองฝ่าย แต่ในแง่ของปรากฏการณ์ (รัสเซียโปเบีย) ผมไม่เห็นสิ่งนั้นเลย”

(Radio Free Europe/Radio Liberty, 12 October 2021)

จากตัวอย่างที่ 25 – 27 พบการใช้กลวิธีในการปฏิเสธการมีอยู่ของรัสเซียโปเบียในสถานที่ต่าง ๆ โดยในตัวอย่างที่ 25 พบว่ารัสเซียโปเบียเป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองของรัสเซียเท่านั้น มีการเน้นย้ำปฏิเสธว่าไม่มี ปรากฏการณ์รัสเซียโปเบียอยู่จริงจากการใช้คำว่า Никакой русофобии в мире не существует “ไม่มีรัสเซียโปเบียอยู่จริงใน โลกใบนี้เลย” ในขณะที่ตัวอย่างที่ 26 – 27 เน้นการนำเสนอประสบการณ์ตรงของผู้สื่อบอกว่าไม่เคยพบรัสเซียโปเบียเลย ดังที่ปรากฏ คำว่า не встретил ни разу там никакой русофобии “ไม่เคยพบเห็นรัสเซียโปเบียเลยแม้แต่ครั้งเดียว” ในตัวอย่างที่ 26 และ этого русофобии не вижу “ไม่เห็นสิ่งนั้น (รัสเซียโปเบีย) เลย” ในตัวอย่างที่ 27

3. วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อวาทกรรมเกี่ยวกับรัสเซียในสื่อตะวันตก

ในกรอบของการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม เน้นการพิจารณาปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการสร้างวาทกรรมทั้งห้าที่เกี่ยวข้องกับรัสเซียในสื่อ RFE/RL ฉบับภาษารัสเซีย ดังต่อไปนี้

3.1 รากฐานของรัสเซียที่มีความเกี่ยวข้องกับตะวันตกในบริบททางประวัติศาสตร์

รัสเซียเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญที่ได้รับการศึกษาในบริบททางประวัติศาสตร์และมักเคียงคู่กับบริบทของโลกตะวันตกเสมอมา ที่มาของความรู้สึกเป็นปรปักษ์ ความเกลียดชังชาวรัสเซียของโลกตะวันตกสามารถพิจารณาจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ได้หลากหลายทัศนะ หนึ่งในทัศนะที่สำคัญมีรากฐานมาจากเหตุการณ์การรับคริสต์ศาสนาของรัสเซียตามแบบแผนของโรมันตะวันออก ก่อนที่ต่อมาใน ค.ศ. 1054 คริสต์ศาสนาจะถูกแบ่งนิกายคาทอลิกแบบตะวันตกและนิกายออร์ทอดอกซ์แบบตะวันออก รวมไปถึงยุคสมัยที่อาณาจักรรัสเซียโบราณอยู่ภายใต้การยึดครองของมองโกล สองเหตุการณ์สำคัญทำให้โลกตะวันตกมองรัสเซียเป็นผู้ที่แปลกแยก เป็นศัตรู ในขณะที่ยุคสมัยของอาณาจักรมัสโควี (มอสโกในปัจจุบัน) ความร่วมมือและความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันระหว่างรัสเซียและคริสตจักรคาทอลิกไม่ประสบผลสำเร็จ รัสเซียถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนจากเอเชีย คนป่าเถื่อน หรือพวกนอกกรีต ด้วยปัจจัยทางศาสนาทำให้เกิดการแบ่งแยกมิตรและศัตรูอย่างเด่นชัด ส่งผลให้ชาวตะวันตกมองรัสเซียเป็นกลุ่มที่ต่อต้านอารยธรรมของโลกที่มีความศิวิไลซ์ เป็นศัตรูของชาวตะวันตก (Tanshina, 2024 : 7)

นอกจากมิติทางศาสนา การสร้างความปรปักษ์ของตะวันตกที่มีต่อรัสเซียยังได้รับการพิจารณาจากบริบทของสงครามความขัดแย้งที่แทรกมาด้วยสงครามข้าวสาลี กล่าวคือในช่วงสงครามลิโวเนีย (Livonian War) ระหว่างรัสเซียและประเทศตะวันตก (หมายถึง นอร์เวย์ โปแลนด์ สวีเดน) ในศตวรรษที่ 16 มีการเผยแพร่ใบปลิวในภาษาเยอรมันและภาษาโปแลนด์ที่พรรณนาถึงความโหดเหี้ยม ความป่าเถื่อนของอาณาจักรมัสโควี สงครามข้าวสาลีใบปลิวที่นำเสนอภาพลักษณ์ด้านลบเกี่ยวกับรัสเซียในฐานะประเทศเผด็จการและการไร้อิสรภาพของผู้คนยังปรากฏในช่วงมหาสงครามเหนือ (Great Northern War) ระหว่างจักรวรรดิรัสเซียกับสวีเดน อีกทั้งภายหลังจากการปรากฏตัวของจักรวรรดิรัสเซียในฐานะมหาอำนาจในยุคซาร์ปีเตอร์มหาราช ชาวตะวันตกเกิดความหวาดกลัวและนำไปสู่แนวคิด “ภัยคุกคามจากรัสเซีย” (Russian threat) รูปแบบหนึ่งของรัสเซียที่แพร่หลายในยุโรป (Tanshina, n.d.) การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับรัสเซียส่งผลต่อการเกลียดกลัวรัสเซียอย่างมีนัยสำคัญ เป็นเวลากว่าหลายศตวรรษที่การทำความเข้าใจดินแดนรัสเซียของชาวตะวันตกพึ่งพิงแหล่งข้อมูลจากโปแลนด์ แหล่งข้อมูลดังกล่าวมักนำเสนอภาพลักษณ์เชิงลบของผู้ปกครองรัสเซียและประชากรที่มีความป่าเถื่อน (Nemensky, 2013 : 32-36) นอกจากนี้ภาพเชิงลบของรัสเซียยังปรากฏในผลงานสำคัญต่าง ๆ ของฝรั่งเศส อาทิ “บันทึกการเดินทางของมาร์คิส เดอ กุสติน” (Marquis de Custine) ที่นำเสนอภาพลักษณ์ของรัสเซียในฐานะรัฐที่ไม่สามารถเทียบชั้นกับอารยธรรมของยุโรปได้ (Fisher, 1851) หรือแม้แต่การรับเอกสารทางประวัติศาสตร์เท็จจากเรื่อง “พินัยกรรมของซาร์ปีเตอร์มหาราช” (Testament of Peter the Great) มาใช้เป็นเครื่องมือในการทำสงครามนโปเลียนของรัฐบาลฝรั่งเศสเอง (Neumann, 2002) เอกสารและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ข้างต้นเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการสร้างภาพเหมารวมเชิงลบของรัสเซียมาจนถึงกระทั่งปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี หากพิจารณาในแง่รายละเอียด รัสเซียในโลกลตะวันตกแต่ละประเทศล้วนมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ในกรณีของฝรั่งเศส คุณลักษณะของรัสเซียมีความเชื่อมโยงกับทางปรัชญา โดยมองว่าฝรั่งเศสมีความเหนือกว่าทางวัฒนธรรมและศีลธรรม ดังนั้นการต่อต้านรัสเซียจึงมีเหตุผลและมีความชอบธรรม รัสเซียในเยอรมนีเกิดขึ้นจากความกลัวการรุกรานของรัสเซีย โดยมองว่ารัสเซียเป็นภัยคุกคามของความมั่นคงในยุโรป รัสเซียแบบอังกฤษเกิดจากความขัดแย้งด้านผลประโยชน์เมื่อจักรวรรดิรัสเซียขยายอิทธิพลไปยังเอเชียซึ่งขัดขวางแผนการขยายอาณานิคมของอังกฤษ ทำให้อังกฤษวางยุทธศาสตร์เพื่อไม่ให้รัสเซียแทรกซึมเข้ามายังเขตอิทธิพลของตนโดยเฉพาะในเอเชียกลาง (อัฟกานิสถาน) และเอเชียใต้ (อินเดีย) ในขณะที่รัสเซียแบบอเมริกันเป็นรูปแบบที่มีความแพร่หลายในปัจจุบัน เกิดจากความขัดแย้งในช่วงสงครามเย็นกับสหภาพโซเวียตจนกระทั่งรัสเซียปัจจุบัน อีกทั้งมีการใช้วัฒนธรรมสมัยนิยมในการสร้างภาพลักษณ์เชิงลบของรัสเซียให้กับผู้คนทั่วโลก (Mettan, 2017; Wahlang, 2021 : 116-117)

3.2 รัฐบาลรัสเซียและนโยบายในการต่อต้านรัสเซีย

รัฐบาลรัสเซียตระหนักถึงภัยความมั่นคงและมีจุดยืนที่ชัดเจนในการต่อต้านกลุ่มหัวรุนแรงหรือกลุ่มลัทธิสุดโต่ง ครอบคลุมประเด็นความมั่นคงที่เกี่ยวข้องกับโรคเกลียดกลัวรัสเซีย ดังจะพิจารณาได้จากใน ค.ศ. 2024 มีการออกนโยบายโดยประธานาธิบดี

ในด้าน “กลยุทธ์ในการต่อต้านแนวคิดสุดโต่งในสหพันธรัฐรัสเซีย” (Strategy for Countering Extremism in the Russian Federation) ที่ได้เพิ่มการนิยามความหมายของคำว่า “รัสเซียโฟเบีย” เป็นครั้งแรกหลังจากที่กลยุทธ์ดังกล่าวถูกใช้มาตั้งแต่ ค.ศ. 2020 โดยมีการนิยามว่าเป็น “ทัศนคติเชิงลบ ลำเอียง และเป็นปรปักษ์ต่อพลเมืองรัสเซีย ภาษาและวัฒนธรรมรัสเซีย รวมถึงการกระทำที่แสดงความก้าวร้าว การเลือกปฏิบัติของบุคคล กลุ่มการเมือง หรือภาคีรัฐในประเทศที่เป็นศัตรูกับรัสเซีย” (Official Publication of Legal Acts, 2024) รัสเซียโฟเบียเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐบาลรัสเซียตระหนักถึงภัยคุกคามหลักจากการเมืองในต่างประเทศ โดยเฉพาะจากยูเครนและพันธมิตรจากโลกตะวันตก ในกรณีของยูเครน รัสเซียมองว่าเป็นสถานที่สำคัญหลักในการเผยแพร่ลัทธิสุดโต่งตลอดจนลัทธินีโอนาซี กลุ่มติดอาวุธหัวรุนแรงที่ได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศเพื่อก่ออาชญากรรมในรัสเซีย ในขณะที่กลุ่มประเทศที่ไม่เป็นมิตรกับรัสเซีย (แม้ว่าในเอกสารจะไม่ได้ระบุว่าเป็นพันธมิตรยูเครนจากตะวันตกโดยตรง) ในช่วงวิกฤตการณ์ยูเครน มีการทำสงครามรูปแบบผสม (hybrid warfare) ต่อต้านรัสเซียไม่ว่าจะเป็นการทำสงครามข้อมูลข่าวสาร การสร้างแรงกดดันทางเศรษฐกิจ การให้การสนับสนุนกลุ่มแบ่งแยกดินแดน โดยเฉพาะในกรอบของการทำสงครามข้อมูลข่าวสารที่ทางการมองว่ามีการเผยแพร่รัสเซียโฟเบียและปลุกปั่นความเกลียดชังรัสเซีย (Meduza, 2024) จึงเห็นได้ว่ากลยุทธ์ฉบับใหม่นี้แสดงถึงความจำเป็นของรัฐบาลในการควบคุมการแทรกแซงจากต่างชาติและการแพร่กระจายแนวคิดที่เป็นอันตราย รวมถึงเนื้อหาที่เกี่ยวกับรัสเซียโฟเบีย

นอกจากนี้รัสเซียยังมีจุดยืนในการมองรัสเซียโฟเบียว่าไม่เพียงเป็นปัญหาความมั่นคงระดับชาติเท่านั้น แต่ยังขยายกรอบไปสู่ความมั่นคงในระดับโลก เนื่องจากการเกลียดกลัวรัสเซียสามารถนำไปสู่พฤติกรรมที่สร้างผลกระทบต่อรัฐชาติที่มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ หรือต่อรัฐที่มองว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดเสถียรภาพของโลก รัสเซียโฟเบียเป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนและมีรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ มีการแสดงออกในหลากหลายรูปแบบ อีกทั้งมีนิยามที่กว้างกว่าการเหยียดเชื้อชาติ เนื่องจากการเลือกปฏิบัติต่อพลเมืองรัสเซียบนพื้นฐานของเชื้อชาติ ศาสนา ชาติพันธุ์ ภาษา หรืออัตลักษณ์รูปแบบอื่น ๆ ผลกระทบของรัสเซียโฟเบียที่ถูกมองว่าเป็นแนวคิดเกลียดชังมนุษย์สามารถนำไปสู่การกระทำผิดกฎหมาย การเลือกปฏิบัติ การละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ทางการรัสเซียมีความพยายามในการหาแนวทางปราบปรามปัญหารัสเซียโฟเบีย อาทิ การมีข้อเสนอบทลงโทษในทางกฎหมายโดยเฉพาะบทลงโทษทางอาญาสำหรับผู้ที่มีเจตนาในการแสดงความเกลียดชังต่อผู้คนและประเทศรัสเซีย การจัดตั้งหน่วยงานสำหรับการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ประสบกับปัญหาจากรัสเซียโฟเบีย เช่น การช่วยเหลือพลเมืองรัสเซียที่ถูกละเมิดสิทธิในต่างประเทศ เป็นต้น การรวบรวมข้อมูลหลักฐานและจัดทำรายงานประจำปีด้านการละเมิดสิทธิพลเมืองรัสเซียในต่างแดนโดยกระทรวงการต่างประเทศรัสเซีย (The Roscongress Foundation, 2023) จึงกล่าวได้ว่าทางการรัสเซียมีแนวทางในการต่อต้านรัสเซียโฟเบียทั้งในมิติของข้อเสนอเชิงนโยบาย กฎหมาย สังคม การเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งถือได้ว่าเป็นความท้าทายร่วมกันของมนุษยชาติโดยรวม ไม่เพียงแต่ชาวรัสเซียเท่านั้น

3.3 จุดยืนของตะวันตกเกี่ยวกับปรากฏการณ์รัสเซียโฟเบียในการเมืองระหว่างประเทศ

กระแสการพิจารณารัสเซียโฟเบียอีกด้านหนึ่งเชื่อมโยงกับการตั้งคำถามว่า รัสเซียโฟเบียเป็นภัยคุกคามต่อรัสเซียที่แท้จริงหรือเป็นเพียงกลยุทธ์ทางการเมืองของรัฐบาล Kremlin ในการดำเนินนโยบายทั้งภายในและต่างประเทศ โดยมีข้อสังเกตถึงนโยบายการโฆษณาชวนเชื่อจากภาครัฐ ส่งผลต่อการใช้คำว่า “รัสเซียโฟเบีย” ที่มีมากเป็นพิเศษในยุคความขัดแย้งกับยูเครน กรณีของการผนวกแคว้นไครเมีย ในสมัยการปกครองของปูติน ทั้งที่คำดังกล่าวแทบไม่ปรากฏในถ้อยแถลงของกระทรวงการต่างประเทศรัสเซียก่อน ค.ศ. 2014 อีกทั้งสื่อของรัฐบาล อาทิ RT และ Sputnik เริ่มใช้คำนี้บ่อยครั้งขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนยอดคำค้นหาคำว่า “รัสเซียโฟเบีย” ใน yandex ซึ่งเป็นเว็บไซต์ในการให้บริการค้นหาข้อมูลยอดนิยมของรัสเซีย เพิ่มขึ้นจาก 11,500 ครั้ง (มี.ค. 2021) เป็น 204,500 ครั้งใน มี.ค. 2022 หลังสงครามกับยูเครนได้เริ่มต้นขึ้น (Khazagaeva, 2022)

รัสเซียโฟเบียได้รับพิจารณาว่าเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญของรัฐบาลรัสเซียในการปกป้องและรักษาเกียรติยศของชาติเอาไว้ อันเดรย์ ทซกันคอฟ นักวิชาการตั้งข้อสังเกตว่า นโยบายต่างประเทศของรัสเซียขับเคลื่อนด้วยแนวคิดของการรักษาเกียรติยศเป็นสำคัญ ในอดีตผู้นำรัสเซียต้องการได้รับการยอมรับและเข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับตะวันตก ตราบใดที่ได้รับการยอมรับ รัสเซียก็พร้อมสำหรับความร่วมมือ แต่หากเมื่อใดที่ถูกท้าทายในด้านเอกลักษณ์และเกียรติยศของตน รัสเซียก็พร้อมสำหรับการดำเนินนโยบายทั้งเชิงรับและเชิงรุก (Tsygankov, 2012) โดยกล่าวอ้างถึงศัตรูที่มีความเกลียดชังประเทศตน เช่นเดียวกับกรณีการวิพากษ์วิจารณ์ระบอบการปกครองของรัสเซียจากตะวันตก ก็ถูกขนานนามทางการเมืองของรัสเซียตีตราว่าเป็นรัสเซียโฟเบียที่มี

เป้าประสงค์ไม่เพียงมุ่งโจมตีรัฐบาลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประชาชนชาวรัสเซีย ถือเป็นการโฆษณาชวนเชื่อเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของศัตรูที่ถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้นนำทางการเมืองของรัสเซีย (Gigitashvili, 2016)

นอกจากนี้ตะวันตกยังมองรัสเซียว่าเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญที่รัฐบาล Kremlin ใช้เพื่อปราบปรามศัตรูทางการเมืองในประเทศ กล่าวคือรัสเซียเป็นบริบทดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงความเกลียดกลัวรัสเซียที่มาจากต่างชาติเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงพลเมืองชาวรัสเซียเองผู้ซึ่งวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล สนับสนุนประชาธิปไตย เรียกร้องการปฏิรูปประเทศให้มีความเสรี หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจต่อประเทศที่รัสเซียมองว่าเป็นศัตรู ทั้งนี้ผู้ที่ได้รับการพิจารณาว่าเป็น Russophobes (ผู้ที่เกลียดกลัวรัสเซีย) มักถูกดำเนินคดีตามกฎหมายอย่างเข้มงวด (Darczewska & Zochowski, 2015) การใช้รัสเซียเป็นเครื่องมือเน้นการสร้างภาพลักษณ์จากศัตรูภายนอก เพื่อหวังผลในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของผู้คนชาวรัสเซียให้หันมาสนับสนุนรัฐบาล และเน้นการปราบปรามศัตรูทางการเมือง นักวิชาการบางส่วนมองรัสเซียว่าเป็นสิ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างวาทกรรมการที่รัสเซียถูกตะวันตกข่มเหงและถูกปิดล้อม กล่าวคือ รัฐบาล Kremlin พยายามสร้างแนวคิด “บ่อน้ำปรกการที่ถูกปิดล้อม” และภาพลักษณ์ของผู้ถูกเหยียดหยาม โดยรัสเซียอ้างถึงการแสดงออกของตะวันตกในแนวทางของรัสเซียภายหลังจากที่รัสเซียฟื้นตัวอีกครั้งหลังสหภาพโซเวียต ตลอดจนการขยายสมาชิกของนาโตและสหภาพยุโรปเพื่อปิดล้อมตน ได้กลายเป็นเหตุผลที่รัฐบาล Kremlin ดำเนินนโยบายในการตอบโต้ตึงเครียดของยูเครน (Shevtsova, 2015) จากเหตุผลต่าง ๆ ข้างต้นสะท้อนมุมมองของโลกตะวันตกที่มีต่อรัสเซียเป็นฐานะเครื่องมือทางการเมืองของรัฐบาล Kremlin เพื่อผลประโยชน์ของตน

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา (Conclusion and Discussion)

การศึกษาปรากฏการณ์รัสเซียผ่านสื่อ Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) ของโลกตะวันตกด้วยตัวบทภาษารัสเซีย จากมุมมองของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เปิดโอกาสให้เกิดการตั้งคำถามถึงการกำหนดความหมาย บทบาทและความสำคัญต่อความเข้าใจด้านการเกลียดกลัวรัสเซียท่ามกลางสถานการณ์ของความตึงเครียดของการดำเนินนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของตัวแสดงหลักทั้งจากฝ่ายรัสเซียและฝ่ายตะวันตก

จากการพิจารณาตัวบทที่ประกอบสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับรัสเซีย พบการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลาย อาทิ การใช้กลวิธีทางคำศัพท์ การใช้วัจนกรรม การใช้มูลบท การใช้อุปมา การใช้อุปลักษณ์ การกล่าวอ้าง การปฏิเสธ เพื่อนำเสนอวาทกรรมหลักที่สำคัญ อันประกอบไปด้วย 1. วาทกรรมรัสเซียเป็นฐานะโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลรัสเซีย 2. วาทกรรมรัสเซียเป็นฐานะการสร้างภาพลักษณ์ทางการเมืองของรัฐบาลรัสเซียเพื่อใช้ในการปราบปรามผู้เห็นต่าง 3. วาทกรรมรัสเซียเป็นฐานะวาทกรรมที่สร้างความชอบธรรมให้ตะวันตกทำลายรัสเซีย 4. วาทกรรมรัสเซียเป็นฐานะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและถูกสร้างขึ้นจากโลกตะวันตก 5. วาทกรรมรัสเซียเป็นฐานะสิ่งที่ไม่ได้อยู่จริงในมุมมองของต่างชาติ เป็นที่สังเกตว่าวาทกรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นการนำเสนอมุมมองเชิงลบต่อภาครัฐรัสเซียในการใช้รัสเซียเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของตน อีกทั้งยังปฏิเสธการมีอยู่ของรัสเซียโดยสิ้นเชิง สอดคล้องกับงานศึกษาของโยลันดา ดาร์เชวสกาและปิโอดอร์ โซโซสกีที่ชี้ให้เห็นถึงการที่รัสเซียเป็นอาวุธของผู้นำรัสเซียในแต่ละยุคเพื่อทำลายศัตรูทางการเมืองของตนและการโฆษณาชวนเชื่อ (Darczewska & Zochowski, 2015) ในขณะที่วาทกรรมที่เล็งมองเน้นการนำเสนอจุดยืนของรัสเซียต่อภัยคุกคามของโลกตะวันตกในรูปแบบของรัสเซีย วาทกรรมทั้ง 5 ประการล้วนสามารถสร้างผลกระทบต่อการรับรู้ของผู้รับสื่อได้ในหลายประเด็น กล่าวคือ การเกิดมุมมองเชิงลบที่มีต่อรัสเซียในแง่ของการบริหารจัดการของภาครัฐที่อาศัยรัสเซียเป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อเป้าประสงค์ในการบรรลุนโยบายของตน หรือปรากฏการณ์รัสเซียที่สามารถสร้างผลกระทบต่อการรับรู้ที่มีอคติโดยเฉพาะผู้รับสารที่มีแนวโน้มต่อต้านรัสเซียมาตั้งแต่เริ่มแรก

วาทกรรมเกี่ยวกับรัสเซียส่วนใหญ่ที่นำเสนอภาพเชิงลบของรัสเซีย สัมพันธ์กับกรอบการวิเคราะห์วิปฏิบัติทางวาทกรรมในการสร้างและกระจายตัวบทโดย RFE/RL ภายใต้ชื่อ Radio Svoboda ตัวแทนของสื่อตะวันตกที่วางบทบาทของตนเป็นสื่อเสรีที่ปราศจากการครอบงำของรัฐบาลท้องถิ่น สนับสนุนค่านิยมตะวันตกหรือค่านิยมประชาธิปไตยมาตั้งแต่ต้น และเน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นชาวรัสเซียและผู้สื่อสารภาษารัสเซียที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศที่ต้องการเห็นมุมมองอีกด้านกับสิ่งที่สื่อกระแสหลักในรัสเซียนำเสนอ และเมื่อพิจารณาร่วมกับกรอบของวิปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการสร้างวาทกรรมปฏิเสธ

ไม่ได้ว่านอกเหนือจากนโยบายของรัฐบาลเครมลินแล้ว การมีจุดยืนของตะวันตกที่ชัดเจนในแง่ของคู่แข่งทางการเมืองของรัสเซียในเกมการเมืองระหว่างประเทศ ประกอบกับการยึดมั่นต่อค่านิยมสากล ล้วนมีส่วนผลักดันวาทกรรมที่เน้นการวิพากษ์วิจารณ์ต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลเครมลินซึ่งมีค่านิยมแตกต่างจากตนอย่างมีนัยสำคัญ

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอข้างต้น สามารถอธิบายผลเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

1. รัสเซียโอบีเยเป็นปรากฏการณ์ที่สัมพันธ์กับมิติทางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และเวทีระหว่างประเทศ มีความสลับซับซ้อนในการพิจารณาและตีความทั้งในแง่ระดับของความเกลียดชัง บริบทที่กล่าวถึง เป้าหมายของการนำเสนอ ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อการพิจารณาว่ารัสเซียโอบีเยมีอยู่จริงหรือไม่ คำตอบที่เกิดขึ้นมีทั้งสองลักษณะตามผลการศึกษาของวาทกรรมในข้อที่สี่และห้า อย่างไรก็ตามหากมองรัสเซียโอบีเยในเชิงความเกลียดชังหรือความหวาดกลัวโดยทั่ว ๆ ไปที่มีต่อรัสเซีย ก็สามารถเป็นไปได้เฉกเช่นเดียวกับความเกลียดชังของชาติหนึ่งที่มีต่อชาติหนึ่งภายใต้มุมมองของความเป็นอื่น การแบ่งกลุ่มพวกเขาและพวกเรา เมื่อกลุ่มหนึ่งมีการยึดโยงค่านิยมที่แตกต่างไปจากอีกกลุ่มหนึ่ง มีผลประโยชน์ทางการเมือง ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ขัดกับอีกกลุ่มหนึ่ง ก็เพียงพอที่จะเป็นปัจจัยหนึ่งในการทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายเกิดความรู้สึกแค้นแค้น เกลียดชัง หรือหวาดกลัวได้ โดยเฉพาะจากกรณีศึกษาตัวแสดงระหว่างรัฐมหาอำนาจของยุโรปของโลกระหว่างตะวันตกกับจักรวรรดิรัสเซียในยุคอดีตสอดคล้องกับงานวิจัยของวาล์ฮัง ที่ได้นำเสนอรัสเซียโอบีเยหรือการเกลียดกลัวรัสเซียในนิยามที่แตกต่างตามจุดยืนของประเทศต่าง ๆ ในโลกตะวันตก ในยุคสมัยจักรวรรดิและช่วงของการล่าอาณานิคม ยุคสงครามโลก ยุคสงครามเย็น และยุคหลังสงครามเย็น อาทิ การคัดแย้งกับผลประโยชน์ทางการเมืองกับอังกฤษ การมีอุดมการณ์ทางการเมืองที่ต่างจากสหรัฐอเมริกา (Wahlang, 2021) จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าความเกลียดกลัวรัสเซียจึงสะท้อนภาพของความเป็นจริง แม้ว่าจะแฝงไปด้วยนัยทางการเมืองก็ตาม

2. แม้ว่าโดยหลักการของแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ เน้นการนำเสนอความไม่เท่าเทียมในสังคมและการเปิดเผยถึงอำนาจที่มีผลต่อผู้ที่ถูกกดขี่ (van Dijk, 2008 : 6-7) แต่ในบริบทของตัวแสดงของรัฐทั้งจากโลกตะวันตกและรัสเซียก็ล้วนสามารถตกอยู่ในสถานการณ์ของการเป็นผู้ถูกกดขี่ได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในมุมมองของตะวันตกหรือผู้ที่วิจารณ์และต่อต้านรัฐบาลเครมลิน ตะวันตกสามารถเป็นผู้ถูกกดขี่จากวาทกรรมของรัสเซียโอบีเยที่รัฐบาลเครมลินสร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมือง ได้แก่ การเหมารวมทุกการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นรัสเซียโอบีเย การกดขี่ค่านิยมเสรีโดยตีตราว่าเป็นการเกลียดกลัวรัสเซีย การมุ่งปราบปรามผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทั้งจากต่างชาติและคนในประเทศ ในขณะเดียวกันตามมุมมองของรัสเซีย โดยเฉพาะรัฐบาลเครมลิน ตัวรัสเซียเองเป็นผู้ที่ถูกกดขี่จากอคติและภาพเหมารวมเชิงลบในปรากฏการณ์รัสเซียโอบีเย สื่อนัยว่าโลกตะวันตกเกลียดชัง ดูถูก หรือไม่ยอมรับอัตลักษณ์ของรัสเซีย ทิศทางในการดำเนินนโยบายทางการเมืองของตะวันตกผ่านการใช้สื่อ นโยบายเพื่อใส่ร้ายหรือสร้างภาพลักษณ์เชิงลบต่อรัสเซีย หรือใช้ในการบรรยายถึงสถานการณ์ที่ชาวรัสเซียตลอดจนวัฒนธรรมรัสเซียถูกเหยียดหยาม ถูกเลือกปฏิบัติ เป็นต้น

รายการเอกสารอ้างอิง (References)

- Angkapanichkit, J. (2018). *Discourse Analysis*. Bangkok: Thammasat University Press. (In Thai)
- Aroonoast, P. (2022). The Concept of Russophobia in the Russian Language: A Cognitive Semantic Study. In A. Pansuwan (Ed.), *The 11th National Conference Smart "New Normal, New Thinking, New Challenges"*, (pp. 242-253). 24 June 2022, Faculty of Arts, Silpakorn University, Thailand. (In Thai)
- Asaturov, S., & Martynov, A. (2022). The Historical Memory of Russians as a Source of Anti-Western Sentiment. *National Interest*, 2(9), 34-40.
- Belobolodova, A. V. (2020). Linguistic Markers of Russophobia in the English-Language Media Discourse. *Philology. Theory & Practice*, 13(2), 156-161. (In Russian)
- Comai, G. (2021). *Russophobia in Russian Official Statements and Media. A Word Frequency Analysis*. Retrieved 8 July 2025, from https://www.researchgate.net/publication/353631878_Russophobia_in_Russian_official_statements_and_media_A_word_frequency_analysis

- Darczewska, J., & Zochowski, P. (2015). *Russophobia in the Kremlin's Strategy, a Weapon of Mass Destruction*. Retrieved 30 July 2025, from https://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_56_ang_russophobia_net.pdf
- Dushenko, K. V. (2022a). 'Russophobia' and Related Concepts in Germany in the 19 TH Century. *Herald of Culturology*, 2, 25-51. (In Russian)
- Dushenko, K. V. (2022b). The Concept of "Russophobia" Among Russian Authors of the 19-20th Centuries. *Philosophy Journal of the Higher School of Economics*, 6(3), 222-255. (In Russian)
- Fairclough, N. (1995a). *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. London: Longman.
- Fairclough, N. (1995b). *Media Discourse*. London: Arnold.
- Fairclough, N. (1996). *Language and Power*. London: Longman.
- Fisher, D. (1851). *Russia and the Crystal Palace 1851*. Farmham: Ashgate.
- Gigitashvili, G. (2016). *The Western Media Caught in the Kremlin's Russophobia Trap*. Retrieved 30 July 2025, from <https://www.liia.lv/en/opinions/the-western-media-caught-in-the-kremlins-russophobia-trap-568>
- Ilyin, A. (2020). Russophobia as an Ideological Trend in the Information Space of the West. *Free thought*, 23-33. (In Russian)
- Karpushkina, I. N. (2023). Representation of Russia in German Media Sphere (2000-2010). *The Power of History – The History Of Power*, 9(6), 36-47. (In Russian)
- Kara-Murza, S. G. (2015). Russophobia of the West. *Outlines of Global Transformations: Politics, Economics, Law*, 1, 6-14. (In Russian)
- Khazagaeva, Y. (2022). *We Are Being Humiliated Because Others See Us as Special*. Retrieved 30 July 2025, from <https://holod.media/2022/10/08/anti-russian-sentiment/> (In Russian)
- Kolchina, A. S. (2010). Radio Liberty in the 1950s-1970s: Searching Forms of Propaganda During the Cold War. *The Journal Vestnik Moskovskogo Universiteta. Seriya 10. Zhurnalistika*, 3, 103-116. (In Russian)
- Kuzmin, I. (2024). *What Is Russophobia and What Are Its Causes. We Explain in Simple Words*. Retrieved 5 July 2025, from <https://secretmag.ru/enciklopediya/rusofobiya.htm> (In Russian)
- Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. I. M. (2004). *An Introduction to Functional Grammar*. 3rd ed. London: Arnold.
- Hoyle, A., & Others. (2024). Weapons of Mass Division: Sputnik Latvia's Russophobia Narratives and Testing the Rejection-Identification Model in Russian Speakers in Latvia. *Political Psychology*, 45, 753–772.
- Meduza. (2024). *Putin Approves New Strategy to Combat Extremism. It Introduces the Term "Russophobia" and Refers to "Extremist Threats" From Ukraine*. Retrieved 29 July 2025, from <https://meduza.io/news/2024/12/28/putin-utverdil-novuyu-strategiyu-protivodeystviya-ekstremizmu-tam-poyavilsya-termin-rusofobiya-i-govoritsya-ob-ekstremistskih-ugrozah-iz-ukrainy> (In Russian)
- Mettan, G. (2017). *Creating Russophobia: From the Great Religious Schism to Anti-Putin Hysteria*. Atlanta: Clarity Press.
- Nemensky, O. B. (2013). Russophobia as an Ideology. *Studies in Nationalism*, 1(13), 26-65. (In Russian)
- Neumann, I. B. (2002). *Europe Post Cold War Rememberance of Russia:cui bono?*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oates, S., & Others. (2021). *Nyetwork News: The Convergence of the Russophobia Narrative in Russian Propaganda and Fox News in Election 2020*. Retrieved 12 July 2025, from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3934064
- Official Publication of Legal Acts. (2024). *Strategy for Countering Extremism in the Russian Federation*. Retrieved 29 July 2025, from <http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202412280115?index=1> (In Russian)

- Palahan, N. (2021). From Censorship to "Sovereign Internet": Development of Media Regulation in Russia. *Journal of Digital Communications*, 5(1), 335-357.
- Panpothong, N. (2013). *Critical Discourse Analysis Based on Linguistics*. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Thailand. (In Thai)
- Promvek, K., & Others. (2022). Russia's Agenda-Setting in the Russian-Ukrainian Media War. *Journal of Management Science, Dhonburi Rajabhat University*, 4(2), 1-10.
- Radio Free Europe/Radio Liberty. (2020). Retrieved 9 July 2025, from <https://www.svoboda.org> (In Russian)
- Radio Free Europe/Radio Liberty. (2021). Retrieved 9 July 2025, from <https://www.svoboda.org> (In Russian)
- Radio Free Europe/Radio Liberty. (2022). Retrieved 9 July 2025, from <https://www.svoboda.org> (In Russian)
- Radio Free Europe/Radio Liberty. (2023). Retrieved 9 July 2025, from <https://www.svoboda.org> (In Russian)
- Radio Free Europe/Radio Liberty. (2024a). Retrieved 9 July 2025, from <https://www.svoboda.org> (In Russian)
- Radio Free Europe/Radio Liberty. (2024b). *About RFE/RL*. Retrieved 13 July 2025, from <https://about.rferl.org/about-rfe-rl/> (In Russian)
- Radio Free Europe/Radio Liberty. (2024c). *Russian Service*. Retrieved 13 July 2025, from <https://about.rferl.org/service/russian-service/> (In Russian)
- Robert, K. (2020). Russophobia in the Obama Era Foreign Policy Discourse (2009-2017). *Vestnik RUDN. International Relations*, 20(3), 476-490.
- Robinson, N. (2019). "Russophobia" in Official Russian Political Discourse. *De Europa*, 2(2), 61-77.
- Ryabova, M. Y. (2022). Russophobia as a Communicative Strategy. *Philology. Theory & Practice*, 15(11), 3615-3620. (In Russian)
- Saveliev, A. N. (2008). *Russophobia in Russia. 2006-2007. Analytical report*. M.: Russian information center. (In Russian)
- Searle, J. R. (1979). *Expression and Meaning: Studies the Theory of Speech Acts*. USA: Cambridge University Press.
- Sergeyev, S. M. (2013). How is Russian Russophobia Possible? Notes of a Compromised Historian. *Studies in Nationalism*, 13, 66-85. (In Russian)
- Shevtsova, L. (2015). *Humiliation as a Tool of Blackmail*. Retrieved 29 July 2025, from <http://www.the-american-interest.com/2015/06/02/humiliation-as-a-tool-of-blackmail/>
- Shirinyantse, A. A., & Myrikova, A. V. (2015). «Internal» Russophobia and «Polish Issue» in Russia in the 19th Century. *Problem Analysis and Public Administration Projection*, 1, 15-27. (In Russian)
- Sresunt, S. (2014). *Critical Discourse Analysis Methodology in Development Studies*. Pathum Thani: Puey Ungphakorn School of Development Studies. (In Thai)
- Stubbs, M. (1983). *Discourse Analysis: The Sociolinguistic Analysis of Natural Language*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tanshina, N. P. (2024). Russophobia as a Phenomenon. *Review NCPTI*, 3(38), 6-16. (In Russian)
- Tanshina, N. P. (n.d.). *Russophobia Is in the West's Blood: The Practice of Demonizing Russia Was Adopted by Europe Over 500 Years Ago*. Retrieved 29 July 2025, from <https://histrf.ru/read/articles/rusofobiya-u-zapada-v-krovi-priem-demonizacii-rossii-evropa-vzyala-na-vooruzhenie-bolee-500-let-nazad> (In Russian)
- The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. (2023). *The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*. Retrieved 22 November 2025, from https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/?lang=ru (In Russian)

The Roscongress Foundation. (2023). *Russophobia: Nazism of the 21st Century*. Retrieved 29 July 2025, from <https://legalforum.info/news/rusofobija-natsizm-xxi-veka-/> (In Russian)

Tsygankov, A. (2012). *Russia and the West From Alexander to Putin, Honor in International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.

van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. London: Sage.

van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and Power*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Wahlang, J. (2021). Russophobia and the West: A Study on Europe Anti Russian Sentiments. *International Journal of Russian Studies*, 10(2), 115-123.